

VÄLIS-EESTI ALMANAK

NR. 5

DETSEMBER

1930

Valge lumelaul.

Õää meel, et sajab lund. Õelk pehme
kumab silma.
Nüüd tuleb pühapäev. Rõõm, valgus huljub
ilma.
Ja tasa kustub meeleheite muutlik valu.

Mu sõber, pärani on minu vaikne talu,
ning põrand küüritud. Gaudadel linad valged,
ja talu rahval rõõmust ülenenud palged.

Too omad igatsused, sõber! Tule sisse
ja ole vaikimeeli meie rõõmu sees.
Pikk pühapäev viib meeled iludusse,
kus igavesed tuled süttind igaviku ees.

Nii saame lumeigatsuse härda meele
siin argipäeva künnimaade pääl.
Ja langeb imeline valgus meie teele
neist pikist pühapäeva teedest sääl.

Henrik Visnapuu.

Eestlased Ameerikas.

Välis-Eesti Almanakile kirjutanud välisministeeriumi
informatsiooni-büroo juhataja
GEORG MERI.

1.

Neid leidub kõikjal. New-Yorgi, Chicago, Philadelphia pilvelõhkujate varjus, laialipaisatuna Kesk-Lääne otsatul lagendikul, Kalifornia eksootilistes aedlinnades ja isegi Uue Orleansi kuumusest õhetavais dokkes. Mehi ja naisi, harituid ja primitiive, jõukaid ja proletaarlast, kapitaliste ja kommuniste, ameerikaniseerunud rahvuslast ja eestipäraseid ameeriklasti. Voolitud elu tuhandeviisilist mõjutust, ümbrusest kord meelitatud, kord eemaletõugatud, neid ühendab vaid üks kõigile ühine joon:

Puudub meid kõiki kandev, ümbrusest vahendatud veenete, sõpruste, rõõmude kompleks, p u u d u b k o d u m a a.

Sellel neid kõiki ühendaval joonel on mõeldav nende sidumine Välis-Eesti Ühingu tegevusega. Sellel ja ei ühelgi teisel.

2.

Vaatleme ümbrust.

Ameerikas kahtlemata on hea elada. Loodus, linnad, inimtõug — kõigil on vägevuse pitsat, kõigil määratu tõmbejõud primitiivseist oludest võrsunud sisserändajale. Selles ümbritsuses kiireneb vere ringvool, kaovad väiklased kahtlused, likvideerub eneseusalduse puudus, hajub alaväärtuse tunne, tekib rõõm ujuda vooluga, laskuda päritvett ja nautida oma kindlalt parvelt mööduva Ameerika tsivilisatsiooni manavaid pilte. Tekib rõõm elada sada korda mugavamalt, kui elas kodus ainutuntud vaimline eliit — köster-koolmeister, vallasekretär ja urjadnik.

Tsivilisatsiooni-uhkus vallutab ka kommuniste.

Kuigi Fordi nimetatakse kurnajaks, ta tõmbab enam kui mõni kodumaal juhuslikult nähtud ehk kuulnud radikaal. Kodumaad vihatakse Ameerika eestlaste punaseis ringes kui vaesuse, viletsuse ja pimeduse maad, kelle puudused eriti paistavad silma Ameerika helkjäs säras.

3.

Aga on olukordi, kus viletsuse ja pimeduse maa näib sisaldavat imeilisi ja ootamatuid aardeid.

Nisuväljade ja apelsiniaedade keskpäevases kuumuses tekib äkki hallutsinatsioon. Unistatakse krõbisevast lumest, kuupaistest lumega kattunud katuseharjal, saanisõidust vaikselt metsateel. Tekib talupojalik soov kindla asukoha järele. Tekib soov inimliku soojuse, kaastunde, ühise tunde järele, soov ennast avaldada nende ees, kes suudavad hinnata, aru saada, lohutada, naerda. Üle Halliste tuntud naljahammas tahaks uuesti näha huumorile vastuvõtlikke inimesi, kärner, kes köster-kooliõpetajalt oli õppinud orelimängu, ihkab kuulajaskonda, töölispanionis elav metall-treial tahaks kellelegi pajatada, kui sant on tema toakaaslase, kreeklase, rahvuslik mentaliteet.

CHICAGO ÖÖSEL

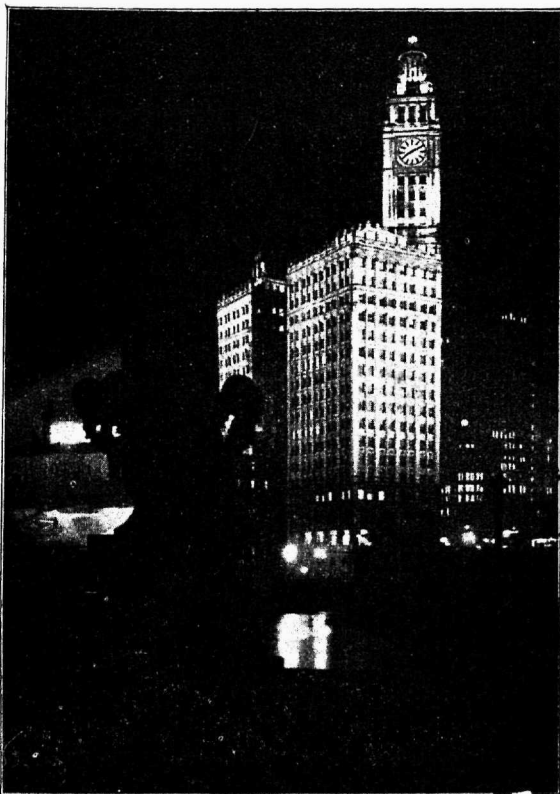

Foto: F. Koort
(Ameerika eestl.)

On tuhandeid olukordi, kus tundeelu pöördub vastu tahtmist kodumaale ja valu rinnus kviteerib kaugete mälestiste järjekordset tuhmumist. Sellest rääkisid eriti naiste pisarad.

4.

Paratamatult saabub aeg, kus valu muutub tuimaks ja lõpeb, kus igatsus kustub ja pisarad kuivavad. Tuleb ümberrahvustamine, nähe, mis meile valus, aga millega peame leppima. Ta tempo on väga mitmekesine. Olen näinud kodumaal vabadussõjani olnud ja sellest osavõtnud Eesti ameeriklasi, kes vaevalt suutsid end emakeeles avaldada. Nägin inimesi, kes 30 aastat põlnud kuulnud ega lugenud sõnagi eesti keelt ja kes rääkisid soravalt oma maakondlikku murret. Seepoolest eestlased ei erine teistest emigrantest. Nad on vahest visamad ümberrahvustuma kui sakslased, vähem vastupanelikud aga kui itaallased, kes asuvad kompakti massina.

On ümberrahvustamine paratamatu, siis on tema kiirustamine pea-aegu soovitav. Tavaline sisserändaja, kes ei suuda end eurooplasena maksuma panna, peab amerikaniseeruma, et end maksuma panna ameeriklasena. Amerikaniseerumine ei tarvitse tähendada kõikide sidemete katkemist kodumaaga. Just vastuoksa, on inimene Ameerika tsivilisatsioonist tõstetud teatavale intelligentsi järjele, tekivad temas koguni uued võima-

lused kultuuriliseks huviks ja poolehoiuks vana maa vastu. Traagiline on vaid nende seisukord, kes viibivad üleminekustaadiumis. Keda ei tunnustata Uues Maailmas ja kes ei soovi tunnustada Vana Maailma. Nad on tõesti kui põhk tule ees.

5.

Neid „üleminejaid“ võidaks mõõta valju mõõdupuuga, neis näha rahvuse salgajaid, rahvusliku enesetunde alandajaid. See oleks lõpp Välis-Eesti tööle. Ei saa kodumaa kangelasliku ajajärgu enesetunnet ollagi ookeani taga, kuhu kõigist Euroopa sündmusist tungib vaid nõrk kaja. Iiri iseseisvus on osalt Ameerika iirlaste loodud. Meie iseseisvuse loomise ajal polnud kodumaa ja Ameerika vahel ajuti isegi postisidet. Iiri rahvuslased mõjutasid Ameerika avalikku arvamist. Ameerika eestlased seda ei suuda vähemalgi määral. Iiri rahvuslased oma rahasaadetistega hoidsid Iiri proletariseerumise cest. Ka siin ei suuda Ameerika eestlased mingit mõju avaldada. Mitte oma süü läbi, vaid olude sunnil. Kui neile heidetakse ette rahvustunde puudumist, võiks see ainult olla tingitud neist liigagi kõrgetest, täiesti ebareaalsetest lootustest, millistega mõned üksikud meist on vaadelnud Välis-Eesti probleemi.

Seda probleemi ei saa lahendada enne, kui on tehtud tema põhjalik diagnoos. Palju põhjalikum, kui seda juhuslike reisirühmade põhjal võib teha nende ridade kirjutaja.

6.

Tuua kodumaa lähemale, lasta Välis-Eestit osa saada tema vaimuelu, tema rõõmude, ootuste varasalvest, see on probleem. Kõik muu laheneb ühes temaga, majanduslik koostöö ja elevam läbirääkimine. Väliseestlased vajavad tuge, eriti siis, kui nad pole seda veel leidnud võõrast tsivilisatsioonist. On nad seda leidnud, siis muutuvad ka neile lähenemise viisid. Siis tuleb neid käsitada kui kodumaaga eriti seotud välismaalasi, mitte kui rüppele tagasipöörduvaid kadunud poegi.

Sisserännu piiramisega tabab tsiviliseerumise ja ümberrahvustamise protsess Välis-Eestit kogu tema ulatuses palju kiiremini. Kestab praegune olukord, muutuvad Ameerika eestlased paari aastakümne kestusel tsiviliseeritud välismaalasteks. Mida enam nad tsiviliseeruvad, mida enam kodunevad Uues Maailmas, seda väärtuslikumaks sidelüliks nad võivad osutada. Selleks peaks kaasa mõjuma ja kasu lõikama Välis-Eesti ühing ja emamaa. Ühendus nendega teostugu igal viisil — eriti aga elava sõna läbi, olgu see öeldud kas või võõral keelel.

Kui Ameerika eestlased peaksid suutma kehastada kahe Maailma, kahe erikultuuri sünteesi, liitma tõulist tusedust, tunnete ja aadete jõurikast ja hingepõhja rajatud omapära Taga-Atlandi teovõimega, siis alles ärkab meis täis arusaamine rahvuslikust kapitalist, mis puhkab Atlandi taga ja ootab avastamist.

GEORG MERI.

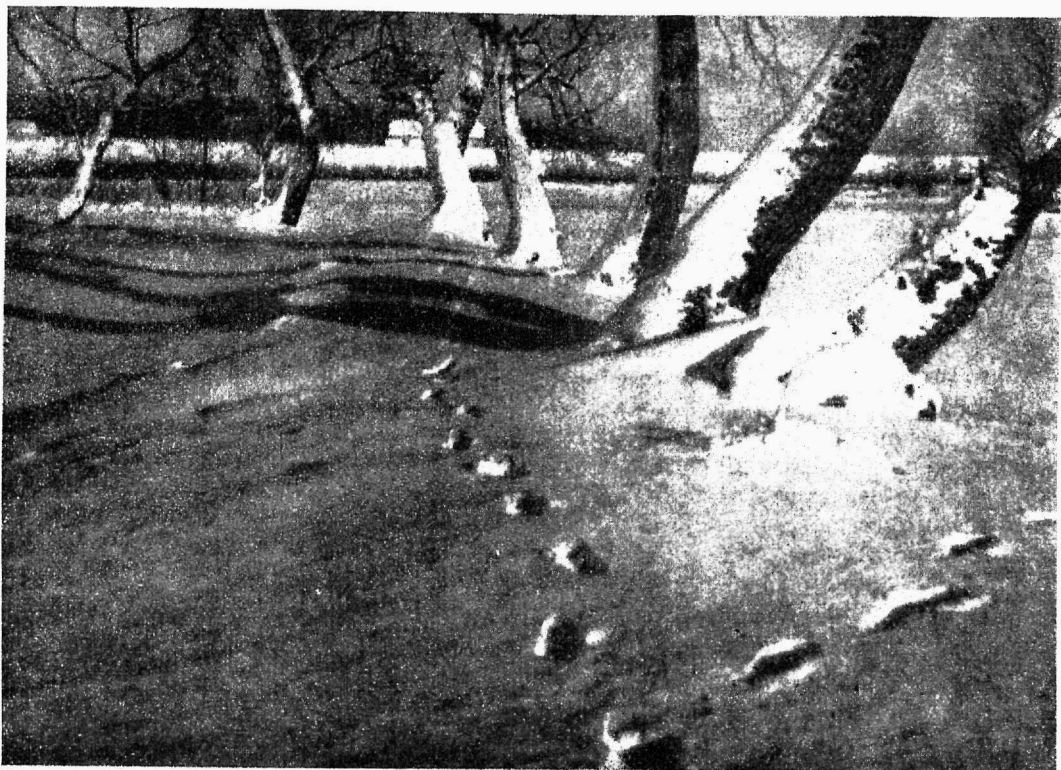

Foto: P. Kalnin.

ILU LUMES.

Üks ammune jõuluõhtu.

Üks koht suure café nurgas oli saanud temale sagedastest külastamistest armsamaks ja sellele ta heitis ka täna pilgu, kui astus uksest sisse. Inimesele harjumused saavad pikapeale sedavõrt omasteks, et tunned ennast õnnetuna, kui leiad, et teine on võtnud oma alla sinu alatise koha.

Seekord see koht oli siiski vaba, sest kohvik oli poolenisti tühi. Sellel tunnil veel ollakse ametis jõulupüha ettevalmistamistega ning isegi vallaline rahvas, kes päämiselt külastas seda café'd, on sellel õhtul seotud nii mõnegi pühadeeelse toiminguga. Lisaks veel, et kellelegi see koht — kohviku kaugemal seinäärel, kaugel läbikäiva inimeshulga neelukohast, polnud kuigivõrt meelitatav.

Kuid inimene on kord juba niisugune, et kui tal muud pole kindlat asupaika, siis vähemalt olgu nurk kohvikus, kus ta harjunud võtma omale istet. Ning Rein Saarlas istus omale vanale kohale.

Täna just see koht on meelitatavam kui kunagi varem, sest siin üksinduses on hää mõtelda selle üle, kuidas saata mööda oma pühad. Mõnigi asi oli poolenisti juba üldjoontes valmis kavatsatud, kuid paljud peensused olid veel selgitamata. Ning Saarlas juba enne oli kujutlenud nii, et võtta nendeks jõulumuredeks kord üks aeg, istuda siis maha ja siis mitte tõusta ennem, kui kogu asi on mõeldud selgeks. Ja nüüd see oligi käes. Kauemaks enam ei saa

jätta. Sisseostud tarvis teha, kingituste küsimus lahendada. Kui ei tee seda nüüd, siis on kõik hilja.

Homme on jõuluõhtu, ülehomme siitmaa ainukene jõulupüha. Nii pikakesed siin meretagusel maal need pühad ongi. Aga kodumaal olid jõulud — kolm päeva ja kui nädalapüha juhtus jõulude algusse või lõppu, siis oli neli püha. Neli selget püha üksteise järele, neli jõulurõõmust ilusat päeva valgelumelises talves — nende vastu alles maksis valmistuda.

Aga näe, siingi juba on tunda jõulude saabumist. Keset kohvikut on roheline kuusk. Väike küll, aga siiski kuusk. Kas meil vanasti aeti läbi selliste kääbuskuuskedega. Suur puu toodi seljaga metsast...

„Raha siin maal on palju ja varandust rohkesti, kuid mõistlikke jõulupühi ei ole,“ ütles Saarlas oma mõtteis. Sest nagu ta vaatas seda kuuske, nii mitmed jõulukuuskedega seotud mälestused sööstusid ta meelde vanast kaugest ajast.

Imelik, kuidas jääb nii vähe aega mõtelda sellest, mis on ometigi mälestustes ilusamat. Kes on keelanud mõtelda jõuludest, kodumaa jõuludest alati, kuid ometigi aeg on kadunud nii, et pole tulnud meelde elada mõttes läbi just kodumaa jõulupühi.

Kuidas see täna kõik tuleb meelde. Kodunenud suurlinna kihavas elus, harjunud võõra keele ja võõrapärase elamisega, nüüd enam nagu ei tahaks isegi uskuda, et oled seesama eesti talulaps, see poisike, kelle noorusaastad ja tegutsemine küll alati tuleb meelde, kuid mis nagu ei ole usutav nüüdse, endisest põhjalikult erineva elu alguseks. Küll seda maailma on eluajal nähtud ja vaadeldud mitmest küljest, kõik ilmaimed on elatud läbi ja miski ei üllata enam — ja ometigi kord lapsepõlve maailm piirdus juba lähemate metsadega. Mis oli nende metsade taga, seda sai näha hirmus harva ja sellest oli üht-teist teada ainult jutustuste kaudu. See oli siis suur muinasmaa.

Kuid näib, et ometigi õnned ja rõõmud ei armasta maailma kaugusi, vaid nad meeleldi asetsevad just sellises metsakurus. Näiteks seegi kord, mis kodumaa jõuludest talle esimesena tuleb meelde.

Sõna jõulud hakkas kostma vanematelt inimestelt laste kõrva juba siis, kui mardisandid olid käinud ühel kesköö, tulnud üle külmanud välja ja pärast laulu ja tantsu läinud jälle. Ja kui tulid kadrid, siis oli, nagu kadripäeval ikka, sula ilm. Ja kui siis oli juba hulk aega möödunud, siis juba kuuldi vanemaid inimesi rääkivat, et vist tänavu ei tulegi kellegi korralikke jõuluilmu. Ei tule käbedat külma ega korralikke lumenarmaid, ei härmatu puud ega vehkle virmalised, ei pauguta pakane ega sära tähed. Tulevad sandid ja tujuvaesed pühad, midagi pole sinna vist parata.

Aga see oli just umbes nädal enne pühi, kui üks koduinimestest õhtul tuppa tulles ütles, et saagu mis saab, aga ilm läheb külmale. Tuul olevat keeranud põhja ja pilved muutunud kaleks, põhjapool olevat tekkinud pilvede vahele lai lõhe, millest paistvat tükk jääkülma taevast. Kui nüüd pori ja veed tinutab kinni, siis enam sulale ei lähe. Ja kui veel viskab otsa ka lund, siis saab veel ilusat jõuluilmagi.

Hommikul tõusti vara. Isa käis juba kella nelja ajal söötmas hobuseid. Kui kõik juba ärkasid, siis oli suurte inimeste keskel kõnekõmin elavam kui harilikult. See kuuldus kõrva magavatele lastelegi.

„On nii kõva, et isegi all oja ääres suure porilombi pääl enam ei murdu sisse. Ojast tulin üle, jää ainult pragises natuke, aga ei murdunud.“

„Äkki see tuli, kuid nüüd oleme ometigi sellest porist lahti.“

Kuuldus, et ojal on juba kõva jää, viis silmist viimase uneraasu. Kui nüüd ometigi tuleks valge, et saaks seda asja näha oma silmaga. Saaks jooksta oja jääl, saaks minna mööda jääd kuni linalleo tiikideni ja säääl lasta vissi...

JÕULUVANA TEERADA

Foto: O. Ruts.

Plaat: Agfa Chromo-
Isolar.

Sel hommikul valge ei tahtnud ega tahtnudki tulla, kuid kui ta viimaks siiski tuli, siis mindi ojale, linaleotiiki dele, toodi välja kelgud ja uisurauad...

Õhtu eel hakkas piserdama lund. Taevas oli taas kattunud hallisse pilvesse ja esimesed lumehelbed langesid alla aegamisi nagu mõteldes, kas neil maksaks tulla kõrgelt siia maa mustale pinnale. Tulid siiski taevast maha nagu toomehelbed pärast öitsemist ja juba hämaras katused olid valged.

Tali oli tulnud. Hommikul aiapostidel olid pääs suured valged torumüt-

sid nagu suhkrupääd kaupmehe poes. Õuekased olid viimase peene oksaniidini kaetud lumehärmatiseaga nagu puuvillaga saabuvate külmade vastu. Ja isagi oli teinud samuti — ta oli toonud kapist välja katmata lambanahast kasuka. Kõik muutus valgeks.

Üks hommik sellest nädalast algas suure ehmatusena. Külmanud oja ja lumi polnud enam suureks erutavaks uudiseks ja hommikutundidel poistel maitseks uni vägagi hästi, kui suur soe kasukas oli laotatud veel teki pääle, sest vastu hommikut vana talumaja

läiks ikka jahedaks. Aga siis keset und kostis kõrvu suur röökimine, suur kisa, millist polnud kunagi loota vaikselt taliseil päevil. See röökimine ehmatas poisid unest, viskas nad voodist otse püsti. Ei tea, mis on lahti?

Kuid see on ju armsa sea hääl. Röögib seesama suur orikas, kelle seljas suvel sai tehtud mõnedki lõbusad sõidud. Siis ta oli veel virk ja pureles koerale vastu. Aga nüüd talve tulles oli läinud laisaks. Kui teda poisid läksid vaatama osmiku juurde, siis ta ainult tõstis pool kõrva ja tõrises vastu, et mis te eksitate mind, laske mind rahus magada, mis teil siia asja?

Kas vanal orikal ehk on hakanud külm, et nii kisendab? Vaja minna vaatama...

Ja poisid hüppasid püksatult voodist, et joosta vaatama, mis häda on juhtunud orikale.

Kuid ema peatas neid köögis: „Kuhu te jooksete ilma riideteta, nii ei tohi minna välja.”

„Aga vana Ossu karjub.”

„Ruttu voodi tagasi, vana Ossu tehakse praegu lihaks.”

Või Ossu tehakse lihaks. See tähendab, Ossu jagatakse süldiks, singiks, vorstideks, kääkideks, praeks, pekiks, seapääks, muuks hääks toiduks. Niisama tehti mineval aastal kah ühe teise Ossuga...

Mis sääil teha. Kuid vaevalt temast olekski olnud tuleval suvel enam suurt rõõmu. Ta oli juba nii laisk.

Siiski unest ei saanud enam asja ja poisid panid enese riidesse. Sai siis parajasti valmis, kui päike esimest korda tõstis pool silma metsa tagat. Aga täna oli alles külm. Mustaks tallatud jalgrajale külm oli toonud õhukest härmatissametit. Ja näpp tahtis jääda kinni ukse lingiraua külge.

Ossu oligi juba tehtud lihaks. Õue kohal kõrges õhus lendas kakskümmend viis varest ja vahtisid alla. Kolmkümmend kolm kirjut harakat seisis aiates ja liputasid sabaga liha poole. Viiskümmend viis peenikest tihast olid

tulnud kokku kõigist ümbruskonna metsadest magusa lihalõhna järele ja nad neelasid suhutikkuvat vett. Koer Passuuh aga oli ülitõsine selle sündmuse pärast ja ta ei sallinud ei neid vareseid ega harakaid, kellel selge tahtmine saada osa sellest, millest Passuuhki lootis osa omale. Kõik linnud kartsid seda koera, ainult varblased-värvukesed ajasid aiates uhkelt rimma ette:

„Sirts-sirts, kas meie siis sinusugust näinud ei ole või?”

Pakasetaat lõpetas metsas ja aiates vastel oma tiksutamise. Kui päike vaatab päält, siis ta häbeneb nõndaviisi mängida. Aga uued tiksatused hakkasid siis kostma. Isa juba oli läinud lepikeusse, sinnasamma, kuhu õige külma ilmaga lendasid tedred kõrgesse latva ja istusid sääil kui varesepesad, säälsamas isa nüüd raius noori leppi, sest kui sink on suitsetatud toore leppapuu suitsus, siis ta alles on õige jõulusink. See on sama tõsi nagu see, et kapsaid peab keetma kasepuuga. Kapsas tahab hästi käredat tuld ja sink lepa suitsu.

Sauna uksest varsti hakkas paksult välja ajama suitsu. Sääil nüüd Ossul pole enam külm, Ossul on sääil hää ja soe olla.

Ah jah, enne seda, juba siis, kui maa oli alles veel porine, oli meil rätsep. Istus neljajalaga laual, õmbles ja vilistas ja ajas niiti nõela järele. Tegemine uue lambanahkse kasuka, mis oli nii soe ja ilus, et minagi nägin välja nagu väike täismees.

Ühel päeval isa käskis minulgi panna selga selle kõva kasuka ja tulla kaasa. Ise ta otsis oma tööriistade hulgast paraja kirve.

„Lähme toome nüüd ka ühe jõulukuuse. Vali metsast ise välja, missugune meeldib.”

Seda ma ei lasknud kaks korda ütelda. Ma olin varsti valmis. Meie läksime siis teed mööda metsa, aga sääil keerasime hoopis lumme ja hakkasime vahtima kuuski.

„Isa, raiu see kuusk, see on ilus.”

PÄIKESEPAISTELINE TALVINE HOMMIK

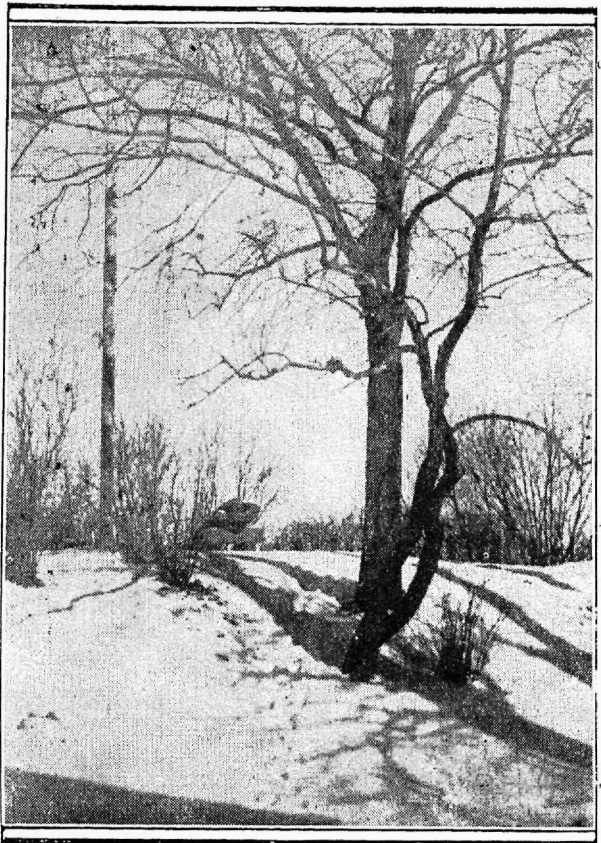

Foto: Harry A. Malm.

„See? See mahuks vast kiriku torni, meie tuppä see küll ei mahu.”

„Siis see.”

„Kui selle viime tuppä, siis ots ulataks läbi katuse välja.”

„Aga selle raiume, see on paras ja ühtlaste tihedate okstega.”

„See on ju väike.”

„Küll sa näed, et kodus peame veel võtma osa otsast maha.”

Ega isale või kaua rääkida vastu, viimaks veel pahandab. Aga see kuusk on küll vist väike.

Kui isal oli kuusk juba maas, siis ma palusin teda, et tema raiuks minule ka veel selle väikese. Selle väikese lapse mängukuusekese, minule endale erakuuseks. Isa lõi selle mulle maha ainsa kirvelöögiga.

Ja siis hakkasime minema koju. Kuusk oli nii raske, et isa andis kirve

minu kanda. Minust oli siis juba isale abi.

Kodus väiksemad vennad, kes jäid maha nutma, et neid ei võetud metsa kaasa, olid roninud aiateibasse ja tõstsid rõõmukisa, kui meie juba astusime välja metsast.

Kuusk jäeti esialgu kööki sulama. Kööki oli juba toodud ka see liha, mis oli tehtud Ossust. Nüüd sellel oli juures kange magus singi lõhn.

„Nüüd poisid, sauna kõik. Puhtaks, et öhtul külas teie ei näeks välja nagu mustlased.”

Saunas oli põrandale laotatud õige paks kord pikki õlgi ja kui need imbusid läbi soojast veest, siis oli väga hää tunne istuda nendel. Ka saunas oli veel magusat singi lõhna ja partel ripnesid rasvatilgad. Ja laudil oli hää olla ning

kui isa viskas kerisele vett, siis kivide vahelt kostis vastu nagu piksemürinat, Ja sooja tuli siis, et hüppa kohe ülalt alla õlgedesse. Kunagi ei olnud saunas nii hää, kui jõululaupäeval.

Hakkas juba minema hämaraks, kui meie uuesti hakkasime riietuma. Meie pidime sõitma külla tädile, kes oli nii kaugel, et ainult kaks korda aastas saime tema poole külla. Suvel kui mindi, siis taheti meid osa jätta koju maha, meie tõstisime siis niisugust pilli, et isa ja ema kohe ehmatasid ja võtsid kaasa kõik viis. Nüüd enam ei tahetudki jätta kedagi maha, nüüd lubati ilma tülinata võtta kaasa kõiki.

Ette oli rakendatud see suur hobune, millele võis panna järele kas või terve maja. Sellega sõideti ainult siis, kui isa ise oli juhtimas. Naised ei julenud üksi minna sellega sõitma, sest see oli nii kõva hobune, et sõitis nii, et tuli nutrist väljas. Aga kõige suurema ree ette oli ta rakendatud, sest seitse inimest pidi mahtuma pääle. Heinu oli säääl ka palju ja meie heitsime kõik heintele pikali. Ema istus kõige ette ja tal süles oli saiakott, mis viidi tädile kingituseks. Mina küll seda asja ei pooldanud, et sai viiakse kodust ära, oleks kulunud väga hästi meile endile, ja tädi juures, niipalju kui mina säääl olen käinud ja näinud, on alati häid asju olnud külluses. Ainult meil kodus hääd saab ainult pühapäeviti. Aga ma ei ütelnud sõnagi selle kohta, sest oma elukogemustest juba teadsin, et väikese mehe juttu ei usuta, olgu see nii tark kui tahes.

Kui siis hobune toetas tagumised jalad vastu maad, siis regi hakkas jooksuma nagu maru. Suur aisakell hakkas lööma tilladi-talladi ja jalased sahisesid lumes ja hobusekabjad puutusid vahel vastu ree otslauda. Ega meie ei sõitnudki suveteed, juba üle soo oli rajatud kõverikuline talitee, mis viis meid otsemalt sinna tädi poole. Aga sellel teel oli kännujuuri ja samblamättaid ning nende kohal regi hüppas üles ja tahtis meid visata välja. Kus meil sai siis naeru ja nalja. Hobune aga ei taht-

nud meie naeru ja hakkas jooksuma veel kõvemini ja kui siis veel tuli vastu üks känd, siis olime silmapilk lumes kõik, kes siin, kes säääl. Isa aga hoidis hobuse ikka kinni ja meie kõik tulime lund maha raputades rekke tagasi, ainult see mu kõige väiksem jode oli kukkudes jäänud mu venna alla ja ta nuttis. Emal olid rätikult pääsenud magusad jõulukoogid lahti ja need olid lumel laiali nagu valgel laudlinal. Aga see kõik oli nali, ilma milleta sõit poleks olnud midagi väärt.

Siis jõudsime juba maanteele välja. Säääl aga polnud enam nii vaikne, nagu metsa vahel. Säääl kõik kohad olid täis aisakellade kõlinat ja helinat. Inimesed sõitsid parajasti kirikusse. Ka meie kell kõlises ja meiegi tee viis kiriku poole. Säääl peatusimegi natuke. Isa jäi hobuse juurde, neid hobuseid oli säääl nii palju, nagu siis sügisel laadal, kui müüsiime lihunikkudele lambaid. Ema viis meid kirikusse, aga sisse meie ei saanud, sest see oli nii rahvast täis, et kui meie oleksime enese pressinud sisse, siis välja küll poleks enam saanud ja tädi oleks jäänud nägemata. Ema siis tõstis üles üht ja teist, et vaadake, säääl põleb kiriku jõulupuu, suur kuusk ja säääl on altar, kuhu õpetaja tuleb pidama jutlust. Ja vaadake, kuipalju tulesid siin põleb ja kui valge on. Ja kuulake, kuidas kõster mängib oreliviit, kas ei ole ilus...

Kui siis pärast sõitsime edasi, siis ma mõtlesin, et ei tea, kas kirik ka siis on nii ilus, kui meid enam säääl ei ole, ja arvasin, et ega ei ole.

Tädi pool haarati meid kohe reest sülle ja tõsteti tuppa kõigi kasukate ja heinakõrtega. Siis meid kooriti riietest lahti. Kui nägin, kuipalju säääl oli toite laual, siis kõht hakkas sees nutma, et ta on veel nii väike. Oli üks suur vaagen, mis parajasti tõsteti ahjust välja ja veel alles särises. Vorstid, mõtlesin mina ja ei eksinud sugugi, sest parajasti ühe vorsti nina lõi välja sularasva alt, nagu uppunud puunott veest. See oli kergem vorst ja tükkis rasva pinnale, aga need päris magusad vorstid ma-

gasid põhjas nagu vähjad kivi all ja liigutasid habet.

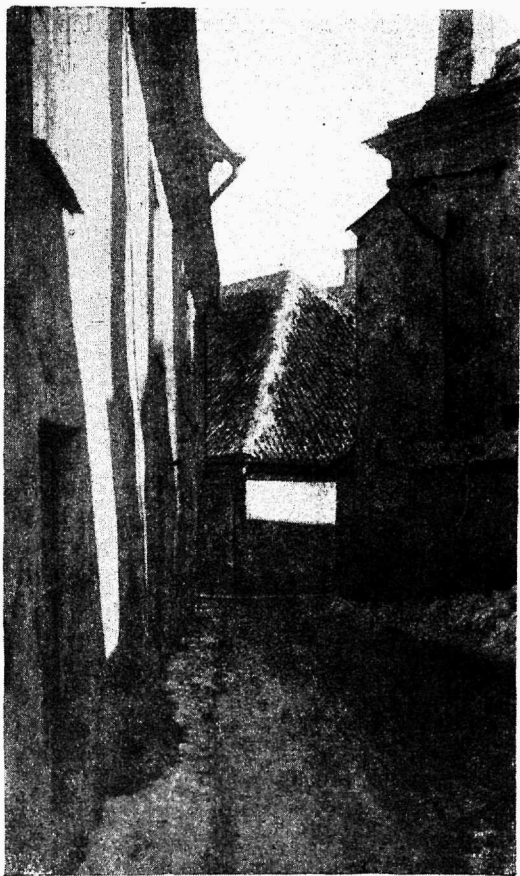
Ühest vörstijupist mulle sai küll ja ma hakkasin rohkem pressima saiale, kus oli niipalju rosinaid, nagu auke sõelapõhjas. Kui kõht oli juba nii täis, et pidin istuma lauast kaugemale, siis ma võtsin veel ette ühe tüki saia ja kahvi otsaga uuristasin välja säält kõik rosinaid. Siis kõht oli juba nii täis, et viimane rosin jäi istuma otse keelepära taha kurku ja ootas, millal kõhtu ammutatud koorem vajub koomale.

Aga siis teises toas süüdati jõulupuud ja meie läksime teda vaatama. Taheti, et meie ka laulaksime, aga minul küll kõht oli nii täis, et ei võinud kõvasti hingatagi, kuidas sa siis laulad veel. Päris kimbus olin, viimaks ütlesin, et ma laulan homme, laulgu täna teised. Vanamehed siis rüüpasid koduõlut ja kiitsid, et see olevat häa. Kui ma kuulsin seda, siis ma arvasin, et mis on häa, see kõlbab mullegi ja nihutasin enda ka vanameeste laua juurde. Kui vanamehed ei vaadanudki minu poole alla, siis ma ise istusin nende kõrvale ja võtsin kätte suure kannu. Imelik see oli, aga mulle mahtus sisse õige mitu kibedat lonksu ja see oli tööpoolest häa.

Vanamehed ikka rääkisid oma hobustest ja Türgi sõjast ja tontidest. Seda juttu ma siis kuulasin, kuni olin jäänud magama. Ainult seda mäletan, kuidas mind tõsteti kuhugi ja kisti pükse jalast.

Teisel hommikul, kui ma juba sain jalule, siis ühtki meest polnud enam kodus. Nad olid läinud jahile ja metsast kostis hagi ja haukumine. Püssid paukusid ka vahel ja vahel sõideti mööda ja kellad löid kõlinalat. Pärast tulid mehed koju ja neil oli mitu jäneset kaasas. Need olidki need jäneseid, kes teevad metsadesse talvel jälgi. Ja siis need jäneseid tehti lihaks.

Teisel ööl, kui olime juba kodus, algasid jõulusõidud. Meil oli ka koduõlut ja igas talus oli koduõlut. Igas talus oli ka puhanud hobuseid ja rõõmsaid sõitatahtjaid. Siis sõideti talust

VANA TALLINN

Foto: H. Malm.

tallu, ikka suure hulga ja rõõmuga ja igas talus joodi õlut. Seda õlut tõsteti suurte kannudega lauale ja see kann käis käest kätte ja iga mees rüüpas ja oli rõõmus. Mitu reetäit käis meil rahvast ja kellad kõlisesid alati möödamineval teel.

Teisel pühal tuli meile hulk külalisi. Nende hulgas olid ka lallepojad. Ja siis meie enam suurte inimeste tühja juttu ei kuulanudki. Meie võtsime kalgud ja läksime ja tegime linaletiigile pöörkiige. Muidu see päev seal oleks olnud kõige lõbusam, aga liig tihti kutsuti sööma. Aga meie sõime siis ikka ruttu ja olime jälle tagasi.

Õhtul vanemad inimesed läksid seltsimajja peole, aga meid sinna kaasa ei võetud. Sellest alguses oli väga kahju,

aga pärast meil oli kodus veel lõbusam. Tappa toodi suured õlekood ja laotati põrandale laiali ja nende sees oli siis sama hea möllata kui rehepeksu ajal. Rahvast oli meil nii palju külas, et kõikide jaoks ei olnud voodit ja siis kõik pidid magama üksteise kõrval põrandal õlgedel nagu tehti Maasiksaare Juhani pulmaski.

Kui meie siis olime mässanud ja hullanud, siis jäime magama ja norskasime nagu nelikümmend viis meest. Aga öösel meie kõik pidime veel kord ärkama, kui rahvas tuli tagasi seltsimaja peolt. Siis kõik istusid põrandal õlgedel ja rüübati õlut ning hammustati peale piparkooki. Kesk tuba maas oli laud ja sellele tõsteti ahjust pann säri-sevate vorstide ja seapeaga. Ning selle juures räägiti, et jõulud ilma vorstide-ta ja seapeata olevat nagu vanker ilma ratasteta — ei lähe . . .

Kui see lõppes, siis mindi lauta lehmadele ja lammastele viima leiba. Pühade ajal ikka antakse leiba ka loomadele, et neilgi oleks jõulutunnet. Kui ema tuli tagasi, siis ta rääkis, et Mustik oli kohe tõusnud üles ja inisunud rõõmsalt vastu. Ütle, kas loomgi ei tunne, et on jõulud ja peab saama jõulu-leiba. Olid kõik jäänud järele häälit-sema, küll nad oleksid laulnud jõulu-laulu, kui oleksid osanud.

Siis aga veelgi tuli jõulusõitjaid. Teised peolttulejad astusid sisse proo-vima meie õlut. Ega seda ei pandud pa-haks, tuli kes tuli, kõik olid sõbrad ja omad inimesed, kes juhtusid kokku.

Viimasel pühäl, kui külalised läksid ära, siis meie käisime jällegi külas. Siis oli sula ilm ja sool olid mäntapead sulanud lumest välja. Kui meie sõitsime, siis need mustad mäntapead jooksid meist mööda nagu hundid ja karud. Aga kui isa on kaasas, siis mina ei kar-da midagi . . .

Nii lõppesid need jõulud, kuid siis tuli vana-aasta õhtu. Seda õhtut mina kartsin, sest siis ei saa sammugi astu, kus ei ole kuradit või tonti ees. Sellel õhtul nad on kõik põrgust väljas, nii-palju kui neid üldse on. Üks mees kord oli annud kuradile verd, et näidaku see ennast temale ja kui ta siis tõstnud sil-mad, siis kuradeid olnud korraga näha niipalju, et mees kukkunud maha ja surnud ära. Olevat olnud kuradeid maa täis kuni taevani ja kõik olnud kirjud nagu lehmad. Aga õnnevalamist ma tahtsin küll . . .

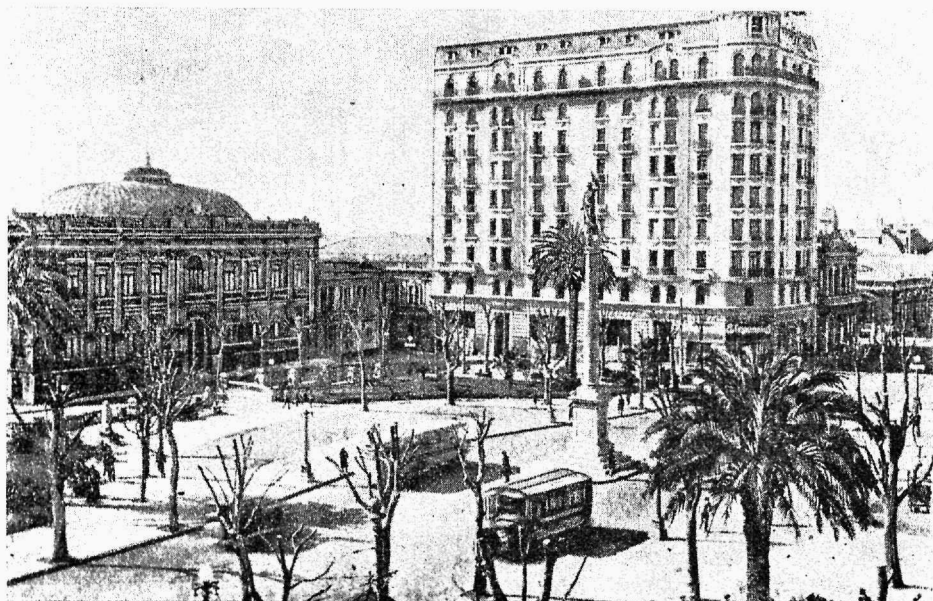
„Mida isand soovib?“ küsis café teenija äkki ta kõrval. Saarlas oli nii süvenenud oma kodukoha mälestustesse, et äkki nagu ei taibanud võõrakeelse küsimuse mõtet. Nagu ehmatas, et ta on siin, et ta pole nende inimeste kes-kel, kellest ta parajasti mõtles.

Kas on veel ikka olemas see maa, millest ta parajasti mõtles? Miks on see nii kaugel? Mis on lahutanud seda temast? Kas on seal veel kõik nii ja kas praegugi jõuludest seal tuntakse sellist rõõmu? Kas elavad veel kõik ta lapsepõlve tuttavad ja sõbrad ja kas nad praegu mõtlevad jõulusõitudest ja kas igast talutarest sel õhtul helevalged aknad vahivad kaugete tumedate kohi-sevate metsade poole? Kuidas säravad seal tähed? Kas keegi tema sugulasist ja lapsapõlve tuttavaist sellel õhtul oma suurte jõulurõõmude hulgas silma-pilgukski mõtleb temale? Kas temagi veel kunagi saaks samuti võtta nendest osa, kui ta satuks kodumaale? Kas leiaks ta oma koha kusagil rõõmsa jõu-lulaua taga, ulataks talle mõni lahke pereisa kapa koduõllega?

Kes vastaks talle nüüd otse nendele küsimustele?

J. Jaik.

100-aastane Uruguay ja ta pealinn.

Montevideo: Vabaduse plats, kus Lõuna-Ameerika riikes esimest korda Eesti lippu nägime lehvimas.

100. iseseisvusepäeva.

Uruguay, demokraatiline vabariik, mis sada aastat tagasi vabastas end Brasiilia ülemvalitsuse alt, pühitses äsja oma saja-aastalise iseseisvuse juubelipäeva. Ja pühitses õige suurejooneliselt, sellele vaatamata, et ta oma pindala (188.000 rt.-klm.) kui ka rahvaarvu (viimase lugemise järgi oli elanikke Uruguays 1.700.000 inimest) poolest kuulub väikeste riikide hulka.

Aastapäeva pidustused avati keskööl vastu 18. juulit 33 suurtükipauguga vanaaegsest kindlusest nimega „Cerro”, mis asub pealinna Monte-

video lähedal merekaldal kõrge mäetipu otsas; kesklinnast lahutab teda merelaht. Ühel ajal suurtükipaukudega algas tegevust samast kindlusest linna peale sihitud tore ilutules-tik — helgiviskajate mitmevärviline valgustus.

Hommikul kell 10 ilmusid täna-vaile lugematute parvedena sõjaväe osad, kes olid paraadi puhuks riietatud 100 aastat tagasi moes olnud sõjarõivastesse. Ka politsei kandis väga kirjut esitusvormi. Lugematud orkestrid mängisid riigihümni, mis on kõlaliselt väga ilus. Hümn, kuhu on põimitud terve rahva ajalugu,

algab metsikus rütmis, kujutades rahva ürgelu; siis langeb ta poolhelide kaupa — ja peagi nutab valusalt terve orkester: see peab olema eriti kurb mälestus rahva orjaelust võõraste isevalitsejate all; siis tõuseb pikkamisi võitluse kärin — revolutsioon — millele järgneb varsti hõiske võidu üle, ja hümn lõpeb ühetasase, rahuliku marsiga, nagu ju ka Uruguay on mööda saatnud 100 hilisemat rahulikku aastat.

Montevideo oli ainus suur pidutsev mass. Linn oli ehitatud ilutuledega, tuhandetes värves ja lugematute lippude rägastikkudes oli raske eraldada majade aknaid. Tähtsamad platsid ja alleed olid ööd läbi valgustatud helgiheitjaist. Üks neist platssidest oleks nimetamise väärt. See on Iseseisvuse plats, kus asub endise Hispaania kindrali ja pärastise Uruguay vabadusvõitleja Artigas'e monument. Tema suur siluett, vägeva hobuse seljas, paistab kaugele. On ehitatud pronksist, väga suurel mustast marmorist alusel ja juba kaua seisnuna on ta muutunud kaunis mustaks. Nüüd aga õhtuti valgustasid teda kuus suurejõulist helgiheitjat, mis muutsid ta hõbekarvaliseks.

100.000 lampi ühel tänaval.

Iseseisvuse platsilt läheb välja vabadusepäeva-nimeline avenüü — „Avenida de 18 julio.” See on kolm kilomeetrit pikk. Veel praegugi seisab ta ilutuledes, mis tuhandete lindidena ulatuvad põiki üle tänava. Iga lint kujutab Uruguay lipu-värve ja on (vaheldumisi valge ning sinine) üldse üheksa triibuga. Sarnaseid linte on iga põiktänaval vahel 5. Igas lindis põleb 425 elektrilampi, neist igaüks 50-küünlaline. Ja terve tänava kohta on neid lampe üles pandud 100.000. — See on tulede-meri, mida ei oleks võinud ette kujutada üheski väikeses riigis.

Suur parlamendihoone, mis alles äsja valmis saanud, on ehitatud puhtast valgest marmorist, seest ülekulutatud karniisidega. Terved ööd valgustatakse tema torni värvilistes tuledes, mis kaugelt pakub imeilusat pilti. Kord särab ta kriitvalgena, mis muutub roheliseks. Siis muutub ta pikkamisi beeshiks, mis värv aga kiiresti vaheldub erkpunasega. Siis järgneb jälle endine värvide järjekord. Ja nii igal öösel kuni hommikuni.

Õhtul läksime meiegi vaatama seda tulede rägastikku. See oli tõesti tore. Vaateaknad olid ehitatud iga-suguste väljapanekutega. Muuseas ühe suuräri aknale oli asetatud selleaastasel jalgpalli olümpiaadil maailmameistriks tulevale meeskonnale määratud kuldkarikas. Seda valvasid politseinikud.

Leidsime Eesti lipu...

Jõudsime Vabaduseplatsini, kuhu oli üles seatud suur, sümboolne päikese kujutus. Mõlemal pool seda seisid suured ovaalsed ukсед, millesse olid asetatud Montevideo linnaapid.

Ümber platsi lehvisid kogu maailma riikide lipud. Neid terasemalt tähelepannes leidsime ka Eesti värvid täiesti värsketena lehvimas. Ja tõega, ei tahtnud endi silmi alguses uskuda, kuid siiski oli see tõsi. Alusel, mille peale ta oli püstitatud, lugesime suurte, tuledest moodustatud tähtedega kirjutatud sõna: „Estonia.” Peaaegu ühest suust pääsid meil, eestlastel, hüüded: „Näe, Eesti lipp!”

Olime tõesti hämmastunud nähtu üle. Kodumaa värvid . . . ainukesed kodumaa värvid kümnete võõraste värvide keskel . . . ainukesed, mida me viie aasta kestes välisriikides esimest korda nägime. See oli midagi, mida ei oska kirjeldada!! Seisime lii-

HÄRMAS

Foto: V. Rikvells. (Rīga)

gutatuina, silmad pöördud lipule, — kuid rahvamurd kiskus meid edasi ja käristas ühenduse selle ilusa pildiga.

Jalgpallivõistlus revolvrípaukude saatel.

Iseseisvuse 100. juubelipäeva puhul peeti Montevideos selleaastane üleilmiline jalgpalli olümpiaad. Selle jaoks lasi riik ehitada suure staadioni, mis enesesse mahutab 80.000 istepiatsi, ja selle lähedale kõrge torni raadio saatejaamaga.

Mäng oli kaunis vahelduv. Muidugi osutus see lõunaameerikalikult palavaks. Kui eurooplased siia jõudsid, lootsid uruguaylased neilt head mängu näha saada. Ent kui need omavahel võistlusmänge pidasid, naersid uruguaylased nad välja — loiu mängu pärast. Varsti sellele järgnes aga prantslaste ja argentiinlaste matsch, mille puhul uruguaylased kaunis kohkunult vaatama jäid. Sest prantslased tulid seal võitjateks.

Ka vahejuhtumised hasarti sattunud rahva seas ei jäänud tulemata. Üks argentiinlane, pealtvaataja, lasi revolvríst mängu lõpul selle prantslase peale, kes viimase palli Argentiina väravasse löi. Haav ei olnud küll elukardetav, kuid siiski keelati argentiinlastel edaspidine olümpiaadil esinemine ära. Asja lahenduseks sõitis kohe Buenos Airesest kohale sealne esindaja, kes asja jälle korraks seadis. Argentiinlased said uuesti luba olümpiaadist osa võtta. Siit peale ent mängisid argentiinlased edurikkalt ja löid kõiki vastaseid.

Sedasama tegid ka uruguaylased. Neil oli viimasteks vastasteks enne argentiinlasi jugoslaavlased, kes Euroopa mängijaist kõige rohkem punkte saavutasid. Oma imestamisväärts kiiruse tõttu siiski võitsid uruguaylased. 26. juulil peeti siis lõpumäng Argentiina ja Uruguay vahel. Mängu esimesel poolel löid

argentiinlased 2 ja uruguaylased 1 värava. See oli kurb moment tervele rahvale, üldine nukrus valitses igalpool. Kuid mängu teine pool tõi jälle elavust rahva keskele. Uruguaylased löid kolm väravat järgimööda ja sellega olid nad saavutanud maailmameistri nime ja kuldkarika, mille väärtust hinnatakse 1000 Uruguay pesole.

Kohe levis üle linna metsik võidukisa, mida lämmatasid laevade sireenid ja vabrikute viled. Oma rõõmu avalduseks toodi isegi vanad petrooleumi plekknõud tänavale ja pekseti neil neegriliku palavikkusega igavat ühetoonilist jazz-bandi takti. Varsti ilmusid ka tänavatele tuhanded veoautod, igal neist 10 kuni 15 inimest peal, kes kisasid kõigest kõrist ja laiali laotasid suuri riigi lippe. Paljudele autodele ka olid asetatud sireenid, mis järelejätmatult enda kisa kuuldavale lasksid. See oli üldine lärm, mis arvatavasti ei võinud kuulmatuks jääda isegi surnutel.

Argentiinlased lahkusid jalamaid mängu lõpu järgi Montevideost ja, et uruguaylased võidu saavutasid, käristati Buenos Airesis sealsete jalgpallimängijate poolt Uruguay lipp lõhki ja tungiti Uruguay konsulile kallale. Selle tagajärjel lõpetasid Uruguay ja Argentiina jalgpalliliidud oma vahel igasuguse läbikäimise.

Kui kogu Montevideo nuttis.

Huvitavaid pilte võis vaadelda ka linnas sel ajal, kui uruguaylased võistlesid. Igasse joogipoodi on üles seatud raadio ja ukse ette, tänavale, asetatud suur must puutahvel. Raadio andis mängu käigu tervena üle ja mustale tahvlile kirjutati kriidiga saavutused üles. Sarnased poed olid tungil rahvast täis, sest kõik ei mahtunud ju staadionile ega kõigil polnud just selleks aega. Niihästi mehed kui naised kuulasid suure vaimustusega mängu. Ja siis. kui ar-

JÕULUKUUSKE KAUNISTAMAS

Foto: F. Kleiner.
Plaat: Agfa Ultra-Special.

gentiinlased „õnnetumal kombel” olid Uruguay väravasse teise palli löönud, nii et seis oli juba 2:1 Uruguay kahjuks, nuttis tõsiselt kõik rahvas. Alguses, sellest kõigest mitte hästi aru saades, läksin küsima, mis juhtunud . . . seal tulid kõik mu ümber ja seletasid väga ärritatult, et uruguaylased olla ühe golliga kaotanud. Isegi möödasõitva trammi konduktorile hõigati kurtes seda. See oli üldine valu kõigil, kes vähegi oli uruguaylane.

Sellest lühidast kokkuvõttest on näha, et sinne rahvas, endine Hispaania võsu, on vägagi kuumavere-line. Hasart-mängud on siin ka veel täies moes. Monte-Carlo sarnaste mängupõrgute õnnerattad vuravad siin veel praegugi nii mitmele õnne

ja õnnetust kaela. Suurte pühade ajal demonstreeritakse veel hoolega härjavõistlusi.

Miks nad ei käi koolis.

Muidu aga, nagu siinseist statistilisist andmeist näha, on Uruguay oma saja-aastase iseseisvuse jooksul väga arenenud majanduslikult, kuna aga hariduslikult on teinud õige tigu-sammu. Nii on siin inimestest keskmiselt 75% kirjaoskamatud, sest kool ei ole veel kellelegi sunduslik, ehk küll algkool kõigile prii on.

Arvan, et viga seisab selles, et siinsetel lastel aega ei jatku raamatuga jännata, sest siis jääks tänav inimestele vabaks liikumiseks ja ei oleks enam ühtki, kes neile jalaga näkku lööks porise jalgpalli ehk mär-

ja apelsiinikoore. Ja kui jalgpall puudub, siis asendavad seda paberihk vanad kaltsude-tuustikud — kuid harjutus peab edasi käima vara-hommikust kuni õhtu hiljani, tänavail kihutavate autode vahel, täiesti kavakindlalt.

„Suured vabrikud” ja „rätsepa-doktorid.”

Tänaval liikudes võid siin tihti näha suurepäralisi silte, millel seisab „Gran Fabrica” (s. t. suur vabrik). Astud huvitusega lähemale, et näha saada vabriku suurepäralist siseseadet — ja leiad tõesti huvitava pildi.

Vabriku peasissekäiguks on tarvitusele võetud lihtne keldri uks, madal ja väikene — ehitamisest saadik puhastamata trepiga, mis viib kaunis sügavale keldriruumi. Tahtmatult valdab sind mõte: „Uruguays on maad vist vähe ja ta nii kallis, sest iga ruutkilomeetri peale tuleb tervelt 9 inimest, (kuna Eestis elab igal ruutkilomeetril „kõigest” 25 inimest). Sellega siis vist seletav ka see väikene uks — muidugi ameerikalik: vähe välja anda ja rohkesti sisse võtta. Aga sul on kindel lootus sees ometigi midagi vaatamisväärilist näha saada ja selles lootuses siis astud sa ettevaatlikult jalgu tugevaks hoides libedast trepist alla. Siin avaneb veel „suurejoonelisem” pilt: kaks töölist toimetavad ühe masina kallal ja peremees ise tuleb kaugemast nurgast sulle vastu ja pärrib väga viisakalt su soovi. Sealjuures on ta ise kiiresti ametis oma „mate” topsiga. (Mate on sort teevett, mida Brasiiliast sisse veetakse ja seda imevad siinsed elanikud suure kirega selle jaoks valmistatud erilisest topsist).

Et enda suuremat lugupidamist sinu vastu üles näidata, pakub peremees varsti ka sulle enda suust tul-

nud auravat torukest, mille sa viisakalt muidugi tagasi lükkad. Siis katkestab ta sinuga silmapilguks jutu, pöörab ühe töölise poole ja lausub, mate topsi sellele pakkudes: „Juan toma también!” (s. t. Juhan, võta ka..). Juhan kahmabki kiiresti mate topsi, tõmbab lõrinal paar korda ja pakub varsti ka teisele ametivennale sõnadega: „Santiago, toma también!” Santiago sülgab pagi lõuast põrandale, kahmab mate topsi ja jätkab mate imemise ahelikku. Paari minuti pärast ulatab ta topsi peremehele tagasi. Suure hirmuga teed kiiresti minekut, kartes, et mate topsi viimaks siiski sulle paku-takse..

Mate... See on, ilma milleta ükski uruguaylane läbi ei saa, välja arvatud ainult elajad ja väljamaalased suuremal osalt. Hommikul, kui uruguaylane voodist tõuseb, on mate tops esimene, mille ta haarab, ja õhtul magama minnes on mate viimane, millega ta oma õhtupalve loeb.

Liigid edasi mööda pikka tänavat, ja helgib sulle vastu jälle üks ilus kuldtähtedega silt. Seekord seisab sellel: „Doctor de Sastre”, (s. t. rätsepakunsti doktor, kes ilusti oskab pükse lappida). Imestusega loed sa seda ja mõtled: isegi rätsepaametis on Uruguays dokto-reid leida! — Muidugi on siin ka teisi, veidi tarkust saanud dokto-reid määratumal arvul, sest igauks, kes ülikoolist välja tuleb, on kohe doctor. Näiteks toome äsja ülikoolist väljatulnud noore advokaadi nime-laua: „Doctor Abogado.” J. n. e. Kõike seda siin osalt ka täie õigusega, sest juba keskkoolist alates on õppemaks niivõrd kallis, et vaesem klass oma lapsi sinna ei suuda saata. Keskkoolide nooremate klasside õpilased viiakse ja tuuakse koju kooli autodega, mis jällegi kuulub erilise maksu alla. Nii siis on kõrgem haridus võimaldatud ainult rikastele.

EELKEVADE KADRIORUS

Harry A. Malm, Tallinn

„Pits”, mis kestab terve õhtu.

Huvitavaks nähteks siin osutub veel see, et peaaegu igal tänavanurgal seisab üks trahter. Alkohol on vabamüügil, kuid sellest hoolimata leidub siin väga vähe joobnud isikuid tänaval tuigerdamas. Uruguaylane oskab juua üht „pitsikest” terve pika õhtu jooksul. Ta on sealjuures magusas jutuajamises kaaslasega. Nad tõstavad klaase, kuid kuna teisel oli enne seda veel midagi ütelda, langevad klaasid uuesti lauale, ilma et oleks sealt piiskagi ka-

handatud. Jutt venib pikale, keegi neist teeb ettepaneku joomiseks — ja jälle tõusevad klaasid, kuid peagi langevad nad endist viisi lauale, sest õnneks tuli nüüd esimesele midagi tähtsat meele jalgpallist või loteriist.

Nii kestab see mäng terve õhtu — 4 kuni 5 tundi järgimööda. Lõpuks märkavad nad, et aeg on hiline, rüüpad oma esimesed ja viimased klaasid tühjaks ning kõnnivad täiesti tarkade peadega koju tagasi.

Ed. Pea.

Montevideo, 13. augustil 1930.

Kajakad enne tormi Foto: E. Klett. Plaat: Agfa-Chromo-Isorapid.

Tshehhoslovakkia maadleemas välja- rändamise probleemiga.

Tshehhoslovakkia väljarändamise ja koloniseerimise komisjon on avaldanud oma neljanda aasta aruande. See aruanne on sellepolest tähtis, et ta sisaldab komisjoni 1929. a. lõpetatud tehnilise uurimuse tulemusi ja nendele tugeneva praktiliste sammude eelnõu. Komisjoni otsus on, et väljarändamist tuleb piirata süstemaatilise organiseerimise töö läbi. Selle saavutuse suunas on komisjon oma pea-tähelepanu koondanud maareformile Tshehhoslovakkias ja oriliselt just maale asumisele. Seesuguse poliitika tagajärjel on juba üle poole miljoni perekondi maad saanud ja maale asutatud. Aga sellest hoolimata tuleb teataval arvul elanikkudel siiski välja rännata. Komisjoni plaan on: väljarändamist lubada ainult organiseeritult, selle asemel, et inimestel lastaks uisa-päisa välja rännata. Olud sisserändamise maades teevad organiseerimise tarviliseks. Üksikult ja uisa-päisa väljarändamine on hädaohtlik ja sellepärast päris lubamata. Teine asi ja hoopis julgem on aga hulgana organiseeritult ja kapitaliga varustatult väljarändamine — arvab komisjon.

Viimane on ka oma erilise tähelepanu pööranud asjaolule, et Tshehhoslovakkiasse tagasirändajad, ehk küll esiootsa rahaga, varsti aga selle juba ära kulutanud, satuwad sama suurde puudusesse, kus nad vaevlesid enne väljarändamist. Ka see probleemisõlm tuleb organiseerimise läbi lahendada — mainib komisjon.

Väljarändamise probleemi analüüsrides rahalisest küljest, tuleb komisjon otsusele, et väljarändamine on rahaliselt kogu maale väga kasulik (Ega's

muidu teised Slaavi rahvad ei pea oma hõimurahvast, tshehhe, „Slaavi-juutideks!“). Aastate jooksul, 1925-st kuni 1928-ni, olid rahasummad, mida väljarändajad maalt enesega välja viisid, iga nimetatud aasta kohta järgmised: 90, 93, 107 ja 82 miljonit Tshehhi krooni, kuma samadel aastatel rahasummad, mida väljarändajad omakstele saatsid ja ka tagasirändamisel enesega ühes tõid, olid nimetatud aastatel järgmised: 462, 449, 552 jn 608 miljonit Tshehhi krooni. Nii et Tshehhoslovakkia on neil aastail kasu saanud järgmistes summates: 372, 356, 445 ja 526 miljonit krooni, ehk neljaaastalise ajajärgu kohta kogusummas 1.700.000.000 krooni.

Komisjon on ka uurinud järele väljarändamise ja koloniseerimise võimalusi Brasiilias, Kanadas, Paraguays ja Prantsuse Põhja-Aafrikas. Nende nimetatud maadega on praegu komisjonil läbirääkimised käimas.

Komisjon on otsustanud Prahas 1930. aastal pidada Välis-Tshehhoslovakkia näituse. Ka on ta kiitnud heaks Tshehhoslovakkia Väljarändamise Instituudi asutamise. See instituut algas oma tegevust juba 1929. a.

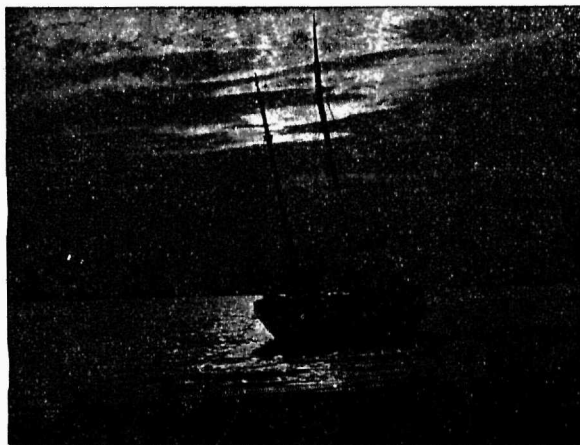
Suhteliselt on väljarändamine Slovakkiast palju suurem, kui teistest maa-
nurdadest Tshehhoslovakkias. Päranduse seadus Slovakkiast lubab maad jagada pärijate vahel. Selle tagajärjel on seal talud ajajooksul pisi-pisikesteks muutunud, nii et põlluharija enam ei jaksa oma perekonda maa sissetulekust toita. Vabrikutööstus Slovakkiast on aga vähe edenenu ja selle edenemise teel takistuseks on kõrge laenu protsent. Tagajärg — palju puudustkan-

natavat rahvast, kes tahes ehk tahtmata välja rändama peab. Komisjon nõuab nüüd maaparanduse tööde alustamist, põlluharimise süvendamist ja talumaa-de suurendamist, päranduse seaduse muutmist, põllutööstuse spetsialiseerimist uuteks eriharudeks, nagu siidiussi kasvatamine jne. Kuid nendele reformidele on takistuseks ees külarahva vanameelsus. Aga komisjon loodab ka sellest üle saada propaganda ja hariduse tõstmise abil. Vahepeal on aga Töö Muretsemise Keskbüroo Prahlas asutunud erilise osakonna, mille ülesandeks on Slovakkia noori tööpilasi mahutada Tshehhi tööstusettevõtetesse, et selle läbi nendest õppinud töölisi saada Slovakkia jaoks.

Komisjoni algatusel peeti s. a. 3. märtsil Hoolekande ministeeriumi ruumides Punase Risti ja Slovakkia Nõuko-

gu esitajate konverents. See otsustas asutada Slovakkias nõuande keskkoha ja käima panna kohalikud nõuande asutused, mis seisavad koos kohalikkudest õpetajatest, preestritest ja muist külaharitlastest. Nende ülesanne on rahvale nõu anda ja tarvilist usalduseväärilist informatsiooni muretseda väljarändamise võimaluste kohta.

Nii on komisjoni ülesandeks: 1) vähendada väljarändamist viimse võimaluse piirideni ja 2) organiseerida väljarändamist, mis olude sunnil tarvilik. Ainult neil lasta välja rännata, kelle jaoks ühtki äraelamise võimalust kodumaal ei leidu, neid lasta väljarännata organiseerimise läbi tihendatud huljana ja ainult hoolega valitud maadesse ja maa-nurkadesse, n. ö., sinna, kus „maa veel lahti“ on.

Haapsalu laht

Foto: A. Priimägi.

Kaamera: Zeiss Ikon.

Rändelamusid Ameerikas.

Katkendeid Karl Kaupsi samanimelisest raamatust.

1. Jõulud eestlaste juures New-Yorgis.

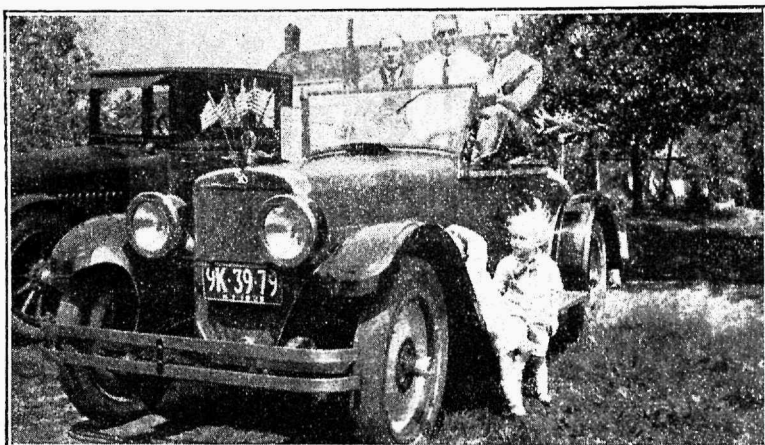
Samal ajal, kui Ameerikas liikusin, elas ka seal ja töötas Chicago ülikooli juures minu sõber ja kaastööline Eestis prof. M. Schmidt. Tema on hulga artikleid ameerika elu-olust kirjutanud. Tarvitan neist mõnda ka siin, et luua mitmekülgsem pilt paikadest ja oludest, milles meil tühiseid huviseid või kuhu mõlemad olime sattunud oma rännakute jooksul laias Ameerikas.

Ühed jõulud viibis Schmidt New-Yorgis. Oma rännakuist ja elamusist sellel teekonnal kirjutab ta muu hulgas järgmist:

Jumal oli mu tööd Chicago ülikoolis igapäevi õnnistanud. Tahtsin teda selle eesti vendade ja õdede keskel New-Yorgis tänada ja nendega palves jõulupühi ja uusaastat pühitseda. Jätsin raamatud, kus nad olid, keerasin oma ilusa toakese ukse lukku ja asusin 22. detsembril pikale reisile. Reis Chicago'st New-Yorgini kestab harilikult rongiga kuuni 28 tundi, sest et tee on umbes 1500 klm. pikk. Sõitsin suurest torredast La Salle'i vaksalilt kell 12 öösi välja. Vagun roheliste polsterdatud toolidega oli väga mugav ja soe. Peale kehakinnitust söögivagunis tuuakse iga silmapilk vagunisse leiba, kohvi, maiustusi jne. Et reis pikk, on lugemiseks palju aega. Siin ja seal, enamasti nooremate reisijate käes, on piiblit näha. On ju Ameerika suur jumalarahva maa. Baptiste ja metodiste kokku on siin üle 20 miljoni. Vagunis valitseb hea kord ja vaikus. Kõik on üksteise vastu viisakad. Magamisest ei tule palju välja. Pea on öö möödus, reisijat tervitavad suured ja väikesed linnad. Rong peatub siin ja seal 3—10 minutit, mõnikord ka kauem. Paljudel Ameerika väiksematel linnadel on Euroopa suurte linnade nimed. Mina sõidan idapoolse New-York Central Railroadi'ga. Esimene suurem linn selle tee ääres on Toledo, kus meil on palju kogudusi. Siit alates sõidab rong ligi 500 klm. Erie' järve kallast mööda. Järv lainetab vaikelt. Põldudel on kerge lumekord, ilm muidu vaikne ja soe. Pea oleme Cleveland'i linnas, kus peaaegu miljon elanikke. Ka siin on meil palju kogudusi. Peale selle on siin kuulus ameerika saksa baptisti koguduste trükkkoda ja raamatutäri. Siit tuli meile

Euroopasse juba 40 aasta eest saksa koguduste häälekandja „Der Sendbote“, mida mulle õnnis v. Mill ikka lugeda andis ühes manitsusega, et ma lehe ikka jälle puhtalt tagasi annaksin. Siis tulime Buffalo linna. See nimi tähendab pühvlühärga, sest et see loom ennemuiste siin suurel arvul elanud. Siit on ainult tund sõita Niagara koseni, mida ma suvel külastas. Kirikute arv on selles linnas, millel pool miljonit elanikke, väga suur.

Õhtul kell 7 olime Rochester'i linnas, kus 350 tuhat elanikku. See on jumalarahva elus väga tähtis linn. Siin töötas umbes 100 aastat tagasi kuulus ameerika evangelist Charles Finney, kelle raamatud selle pikka aja jooksul kõikidele jutlustajatele suureks ergutuseks on olnud. Selle kallil jumalamehe töö ja palve mõju Rochester'i linnale oli nii suur, et seda nüüdki veel vagaks linnaks kutsutakse. Siin tahtsin öö mööda saata. Vaksalilt linna minnes sadas paksu lund. Ka oli kaunis külm. Siiski leidsin pea uue „baptisti templi“ üles. See on üks suur 14-kordne maja, milles suur kirikuruum 1600 istepiatsiga asub. Maja maksab mitu miljonit. Seal juhtis mind keegi lahke noor vend saksa koguduste usuteaduse seminari juurde, kus mind prof. Meyer lahkelt tervitas. See on ameerika saksa baptistide jutlustajate ainuke seminar. Hiljuti pühitses ta 75-aastast juubelit. Siin töötas omal ajal direktorina ja peaõpetajana 30 aastat kuulus vend August Rauschenbusch, endine luteriusu kiriku pastor Saksamaal. Ka on siin mitmed vennad Saksamaalt õppinud. Nägin ka seda majakest, kus see suur jumalamees 30 aastat on elanud. Temast räägitakse Ameerikas suure lugupidamisega. Rauschenbusch'i väga elu, suur teadmine igal teadusealal ja osavus noori vendi õpetada on ameerika saksa baptistidele ja suurel määral ka inglise baptistidele jäädava pirtsu vajutanud. See kallid vend on tõenduseks, kuidas usk, ühendatud suure teadmisega, jumalariigis ülisuurt kasu võib saata. Prof. Meyer tutvustas mind seminari suure ilusa hoonega, professorite majadega ja õppetöoga. Praegu töötab 5 õpetajat 50 õpilasega. Peale

Eesti kodu õue N.-Yorgis.

selle näidati mulle suurt inglise baptisti usuteaduse seminari, kus professor Augustus Strong kaua aega president ja professor oli. Tema dogmaatika on üks kõige tähtsamatest raamatutest maailmas. Ka nägin Rochester'i ülikooli, mille hooned suures ilusas pargis asuvad. See ülikool on baptistide poolt asutatud ja ka nende mõju all. Pea hakatakse uusi ülikoolihooneid ühel paremal kohal ehitama. 25 miljonit dollarit olevat selleks juba käes. Öö saatsin mööda ühes saksa seminariga õpilaste voodis. Ihukinnituse eest oli v. Meyer suure armastusega hoolt kannud. Lisas veel juurde, et Rochester'i seminarides ka A. Rauschenbusch'i poeg Walter Rauschenbusch, üks kõige tähtsamatest ameerika teadlastest, eriti sotsioloogia alal, professoriks on olnud. —

Teisel hommikul vakasali poole minnes oli väga külm. Vagunis oli aga jälle soe ja mugav. Pea hakkas ka päikene paistma. Mida enam New-Yorgi poole sõitsime, seda enam kadus talv, kuna viimaks lund enam ei näinud. Suuremad linnad tee ääres olid veel Syracuse ja Albany paljude kirikute-ga. Pikkemat aega sõitsime Hudson'i jõe kallastel, mis ilusad ja mägised. Rong sõitis aga ikka vee ääret mööda kuni New-Yorgini. Jõudsin seega jõululapäeva õhtuks kell 6 New-York'i. Võtsin kohvi ja hakkasin öde Tetermann'i korteri poole kõndima. Külm tuul puhus. Inimesed ruttasid edasi-tagasi, müüsid, ostsid, ruttasid jõuluõhtut pühitsema. Ma ei tahtnud sõita, vaid otsustasin jala minna, et kõndides paremini palves viibida ja jõuluõhtut suures New-Yorgi linnas sügavamalt südamesse ja mälestusesse vajutada... Esimesel pühäl kell 4 oli suures ilusas kirikus pühapäevakoolilaste jõulupidu, mida kallid vend Felsberg juhatas. Suur hulk eestlasi oli kokku

tulnud. Kõik säras pidustuseiluduses. Laulud, palved, jumalasõna kuulutamise mõjusid vististi kuulajatesse. Mõnikümmend pühapäevakoolilast suurimas rõõmu- ja ootusetujus laulis, kandis salmikuid ette ja valmistas Issandale, vanematele ja õpetajatele suurt rõõmu. Rõõmsad eestlaste lapsed, nagu pilt seda eespool selgesti ja elavalt näitab, tahavad tulevikus suuremal hulgal pühapäevakooli tulla. On mitmed noored öed, kes v. Felsberg'i selles pühas töös hoollega toetavad. Viimaks tuli harilik kingituste väljajagamine, mis selle ilusa õhtu kroonis. Teisel pühäl tulid linnast kallid külalised autoga, kes mind saarel edasi-tagasi sõidutasid. Vend Vanaselja'ga ja mõne teisega laulsime palju laule pianiino saatel. Ühel päeval sõitsin East-Orange'isse baptistide rahvusvahelise seminari vaatama, kus õpib 40 studentit mitmest rahvusest. Neljapäeva õhtul oli meil kirikus armas palvetund. Päeval kadusid külastades pea ära. Viimaks tuli vana-aasta õhtu ja uueaasta vastuvõtmine. Tulime kell 8 kiriku kõrval olevasse ruumi kokku. Koosolek oli igapidi väga liigutav. Seda teeb juba vana-aasta ülitähtis viimane õhtu ja tunne, et neid siin üks väikene hulgalke on, kelle kodumaa armsate omastega nii kaugel on. Laulsime palju laule üldiselt, kooris ja soolos. Kõnesid pidasid v. Felsberg, O. Tärk ja mina. Kõikide palved olid nii südamlikud. Vend Felsberg tuletas meelde, et haigemas viibib üks eesti neiu, kelle kallal raske operatsioon tehtud, nii et selle tagajärg väga kardetav on. Ehk selle tütarlapse tulevik küll nii kurb, olevat tema näol ikka naeratust näha. Meie palusime Issandat, et ta seda noort hinge enam enese poole tõmbaks ja ta jälle terveks teeks. Vend Felsberg'i enese tütreke, kes suvel auto alla oli sattunud ja kelle näol suures valus ka

Indiaanlaste telgid.

ikka naeratus hiilgas, on praegu juba terveks saanud. Ka mälestasime meie püsti tõustes ja lauldes: „Meil on olnud ristikangelasi“ neid, kes möödunud aastal kaugel kodumaal meist on lahkunud ja nüüd taevas igavest uusaastat pühitsevad. Pärast jumalateenistuse lõppu läksime ühte teise saali, kus laud rikkalikult olid kaetud. See oli eesti vendade ja õdede armastusesöömaaeg. Siin oli tõesti näha, mis armastus, see taevalik leek, oli teinud. Seda armastust maitstes olime kõik õnnelikud. Kesköö oli kätte jõudnud. Hiigelsuur maailmalinn 7 miljoni elanikuga müras kisendamisest, paugutamisest, ja muusikast. Meie aga viibisime südamlilku palves ja õhkamises Issanda armutrooni ees, kelle päralt aastad, ajad ja igavikud. Uusaastat tervitasime rõõmsa lauluga. Möödasaadetud tunnid olid ilusaimad meie elus. Uusaastapäeval pärast lõunat olime veel kord

kirikus ühes meeles ja vaimus koos. Laulsime, palusime jälle. Pärast v. Felsberg'i ja O. Türgi kõnet rääkisin pikemalt Issanda armutöö üle uuel aastal. Lõpuks laulsime veel lahkumiseks: „Vii mind sina, oh Jehoova“ ja siis jätsin vennad ja õed jumalaga, kes möödunud päevadel mulle nii palju rõõmu olid valmistanud.

Ühe armsa keesti venna auto viis mind v. Türgiga kiirelt raudteejaama, kus oma armsast endisest õpilasest lahkusin ja jälle Chicago poole sõitsin. Rong lendas tuulekiirusel läbi kuust valgustatud vaikse öö. Tagasi sõitsin Chicago'sse Pensilvaania raudtee kaudu, mis New Yorgist üle Philadelphia ja Pittsburi Chicago'sse viib. Reis läks väga hästi. Chicago's tervitas mind sügav lumi ja väga külm ilm. Paljud olivat siin külma kätte surnud. Minu väikene toakene oli aga väga soe.

2. Eestlasi San-Francisco's.

San Francisco's ja ümbruslinnakestest arvatakse elavat 1500 eestlast. Enamjagu on need pagulased, kes poliitilistel põhjustel olid sunnitud kodumaalt lahkuma 1905.—1906. aastal, kui tsaarivõim küisas vabameelseid mehi. Paljud neist on oma põgenemisteede teinud läbi Siberi ja üle Vaikse mere ning on jõudnud Ameerika mandri õhturannale. Siia on nemad siis peatuma jäänud ning oma elukorra sisse seadnud. Aegajalt on neile omaksed järele rännanud. Eesti koloonia on siin seega suurenenud.

Politiikategelased olid sel ajal enamasti haritud ja arukad mehed. Põgenemine läbi Siberi, Jaapani, üle Vaikse ookeani ning asumine Ameerikasse nõuab ka tahtejõudu ja osavust, millega igatüki ei saa toime. Nii kogunes siia enamasti teovõimsaid, intelligentseid mehi. Tundub praegu, et San

Francisco eesti seltskond on üks huvitavaid ja ettevõttevõimsamaid Ameerikas.

Olles võõrsil juba 20 ja rohkemgi aastaid, valdab eestlane siin siiski soravalt emakeelt. Ta on selle alal hoidnud. Noorem põlv, kes siin sündinud ja koolis käinud, kasutab isekeskis inglise keelt, kuid oskab veel hästi koduõpitatud eesti keelt.

M a j a n d u s.

Majanduslikult on siinsed eestlased kõige enam arenenud oma suguvendade hulgas Ameerikas. Selleks mõjub muidugi kaasa ülemalmainitud teovõime, kuid ka see pikk aeg, mida nemad siin juba asunud, samuti ka paremad elutingimused Kalifornias ja üldse Lääne-Ameerikas. Kui inimene siin kord järjele saab, siis see juba läheb. Ühed soovitavad ja aitavad omakorda jälle uusi juuretulijaid; nii edeneb elu.

Kehvi päeva- ja mustatöölisi ei ole pea sugugi siin eestlaste seas. Kuid ettevõtjaid, kaupmehi, majaomanikke, tööjuhatajaid, põllumehi on mitmeid. Koffer-Armannino autotööstuses töötab kaheksa inimest, Saarlant'i graveerimistööstuses kolm, Elleri rätsepatööstuses 5—7. Vennaksed Sergo'd on ehitusettevõtjad, hr. K. on vabrikukaasomanik, hr. A. omab koloniaalkaupluse käidaval kohal, hr. M. on tööjuhataja sadamas. Käsitöölisi, metallitöölisi, muusikariistade seadjaid, mehaanikuid, laevandusettevõtjaid on mitmeid. Hr. W. on kapten aurikul. On ka majaomanikke; mõnel on isegi pilvelõhkuja. Peab meeles pidama, et maja saada või äri alata on siin palju raskem kui kodumaal.

Siinsed eestlased sõidavad enamasti paremate firmade autodega. Odavat Ford'i või Chevrolet'd ei mäleta seal kellelgi näinud olevat. Kortserid ja sisseseaded on ruumikad ja mugavad vastavalt selle maa juba varemalt kirjutatud oludele.

Teadagi on ka siin eestlaste seas mõned kehvemad inimesed, kes elumõnususdest peavad loobuma ja murega igapäevasele leivale mõtlema, aga need ei ole mitte ülekaalus.

Eesti seltskonna elu ei ole siin mitte veel väga laialt arenenud. On ainult üks selts: Eesti Töölise Klubi. Oma põhikirja järgi on see erapooletu selts; korralised koosviibimised on igal kesknädala õhtul. Lugemislaua on „Päevaleht“, „Uus Ilm“, „Siberi Teataja“. — Siin mängitakse, vesteldakse, peetakse kõnesid, kuulatakse refe-

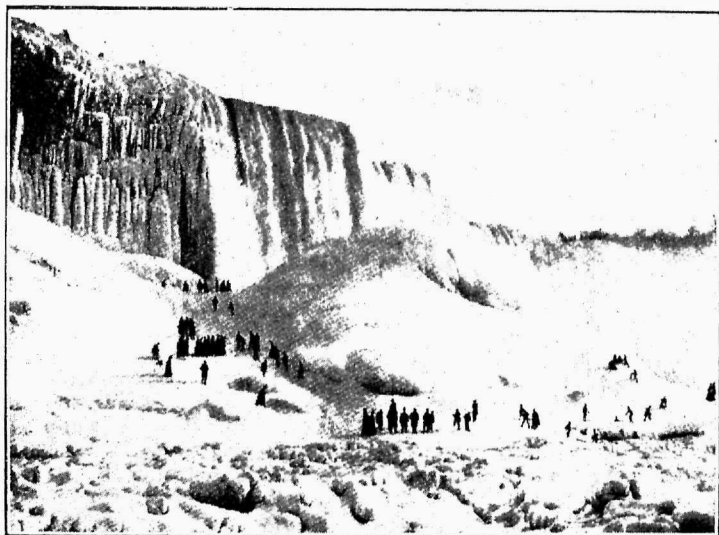
raate. Kui võimalik, tehakse muusikat, harjutatakse laulu. Praegusel korral laulukoori vist neil ei olnud, juhid ei olnud asjaga peale hakanud.

Elavam läbikäimine areneb siin omavahel ja perekonnis. Tehakse ühishäljasõite. Pannakse toime perekonnapidusid. On neid, kes tööliste klubi ei külasta kunagi, kuid perekondset läbikäimist seda hoogsamalt arendavad.

Minulgi oli võimalus viibida siin kord ristseil, millest 30 eestlaste ümber osa võttis. Siin oli võimalus tutvuneda lähemalt siinse eestlaste hingelaadi ja elulooga. Noored inimesed rõõmustusid omal viisil, kuna vanemad jälle omale kohaseid rõõmuvahendeid tarvitasid. Ristimist toimetas keegi luteri õpetaja inglise keeles. Minu ülesandeks oli pidada lauakõne.

San Francisco's asub nüüd ka Eesti konsulaat. Hr. konsul oli just sel puhul Eestis laulupeol, asjaajajaks oli siis sekretär. Laiema eestlaste hulgaga ei ole konsulaat siin veel suutnud vahakordi luua. On ju ka neid, kes Eesti riigile ja selle konsulaadile kahtlase pilguga vaatavad. Kuid siit tehakse ka jõudumööda korraldustöid eestlaste koondamiseks ja nende rahvusetunde tõstmiseks.

Politiiliselt näib sinne eestlane olevat pahempoolse vaatega. See on ju ka loomulik, kui meeles peame, et esimesed siasasujad olid poliitilised pagulased, vanad revolutsionärid, kes oma eesõiguseks peavad olla alati edumeelsed.

Niagara talve kammitsas.

Mõnedel elab ettekujutuses endistest aegadest, nagu oleks praegune Eesti riik midagi vana tsaariaegset, mida revolutsiooni teelt tuleks uuendada. Eesti iseseisvuse sünnitusvalud ja oma riigi loomise võitlused on sünninud niituleks nende inimeste selja taga, ja siis ei ole mitte ikka nii kerge hingeliselt seda arengut kaasa tunda, seda enam, et neid lahutavad kodust pikad aastad ja kauged maad. Paljud ammutavad oma poliitilised teadmised ka ühest Ameerikas ilmuvast eestikeelsest poliitilisest lehest, mille vaateviis on tugevasti pahempoolne. Kodumaalt juhtub harva keegi siia, kes tõsiolusid kogemuste najal valgustaks. Nii kujunevad siis inimeste vaated.

Oma poliitilise vaate juures elavad paljud neist, nagu juba tähendatud, väga „buržuaslikult“. Nad on sõbralikud teisitimõtlejate vastu ja huvitatud Eestist. Viibisin

kord kellegi härra juures, kelle elusiseseade oli tõesti suurepärase. Kahekordne maja kaheksa komfortselt sisustatud toaga. Kallim auto ja tore häälekõvendaja. Elad kui paradisis. Kogu see asi on ainult kahele inimesele. Kui see mees mulle kodanlust kirus ja pahempoolsust ülistas, kippus mulle vägisi naer peale nähes tema eluvõimalusi. Tema sai asjast aru ja naeris ise ka kaasa. Nii! Peetakse lihtsalt oma kohuseks pooldada pahempoolset usutunnistust. See on paljudele tööpoolest kui usutunnistus. Tegelik elu on iseasi.

Eesti eluolust kuulatakse huviga. Nii sain loa tööliste klubis sama aine üle kõnelda, mida huviga kuulati. Pärast võeti elavalt sõna ja esitati küsimusi. Rahvast oli selleks puhuks 60 inimese ümber kokku tulnud, mis olevat siinsete olude kohta suur arv.

3. Indiaanlaste maal.

Sõidame pimedas öös. Konduktorid on kodused. Neeger toob padja 25 senti eest. Omal on sohva, nii areneb magamine hästi. Öösi möödume suurepärasest „Kraatri järve rahvuspargist“, mis on kuulus oma toreda looduse, kaljude, järvede ja teedega. Ta on kümneid ruutkilomeetreid suur, külastatud igast Ameerika nurgast.

Hommikul ärgates sõidame juba ammu Oregion'i osariigis, indiaanlaste maal. Siin on neil suuri moodsaid põllupidamisi, külasiid, linnu, koole, teatreid ja kunstiasutisi. Maa on kena, laineline. Põld põllu kõrval on hoolega haritud. Nisu ja muud teravilja, naereid ja kõiksugu juurvilja kasvab rohkesti. Töötavad moodsad ja hoolsad inimesed. Majad on nägusad ja ruumikad, võõbatud punase ja roheline värviga; valgeid aknaid, rõdusid. Inimesed tänaval on moodsalt rietatud nagu ameeriklased kunagi.

Möödume ühest indiaani ülikoolist. On just loengute vaheaeg. Painduval sammul moodsais riideis kotkaninade ja tulisilmadega indiaani noormehi ja neidusid liigub

kõnniteil. Uhhkus, elutahe, külluserõõm ja üleolekutunne läigib nende nägudel. Siin on indiaanlane sama arenenud kui tema valge vend ning palju rohkem arenenud kui tema punane vend hommiku pool, suurlinnade Chicago ja New Yorgi lähemal. Kuid üldnähtus on, et inimesed Ameerika õhturannal üldse on enam kultuurilised, jõukad ja elurõõmsad. Läbime indiaani elukeskkoha. Sirged teed, lilli, palme. Toredaid hooned. Kool. Ümbruses rõõmsaid põlde, palju ning ilusaid talusid.

Sõidame läbi indiaani riigi pealinna, millel nimeks Saalem. Imelik, Saalem — rahulinn — on indiaanlaste pealinn. Muidugi on siingi ülekaal valgetel, kuid ometi on seegi üks tunnus Jeesuse võidukäigust läbi ilma. Väike linnakene. Keni palmitänavaid, parke, nägusaid hooned, lilletänavaid. Elanikke on 35 000.

Kihutame põhja poole. Juba haistame suurlinnalõhnu, aimame selle märke. Teed, sillad, alevid tähenevad. Autode hulgal suurenevad. Liikumist igas suunas.

4. „Rooside linnas“.

Sõidame künkale. Meile avaneb tore vaade. Kuulus Kolumbia harujõeorg. Küllaline lille- ja taimeriiik. Värvidemänge mägede tagaseinaga ja läikiva jõe viiruga, mille üle hõljub kerge hommikuudu. Läbitungivad kiired hõbetavad mõnd paikka. Tagapool on linn täies ulatuses. Lääkivate ja tumedate majade räga. Vabrikuid, laevade suitse jõel. Suurte sildade poognaid ja võlve. Majade read ulatuvad kaugele. Sõidame nende keskel. Venime üle suure raudsilla,

piki jõge natukene ja peatume madala jaama ees.

Kihin ja kahin nagu ikka. Väljum pisut kartlikult. Ka Portland'is elab eestlasti. Koguni oma kodusaairelt Hiiust on siin perekond. Neile olen oma tulekust teatanud, saades aadressi ja soovitusi pr. W-lt Oakland'is. Olin ka vastuse saanud, et neile „teretulemast“ olen, ning nad lubasid olla ise jaamas vastas. Kuid emmenägematu paik, siis on ikka kartus, kas ei ole sa va-

hest tülinaks teisele. Kas on üldse keegi vastas? Kas leiab siin kedagi selle kihina keskel? Ah, nii harilikud tunded! Aga sellisel reisil oleme teinekord nii inimlikud, harilikud.

Jaamas peatudes ja ringi vaadates läheneb mulle lahke pr. Dully, ta ongi minu vastu võtja perenaine. Valdab toredasti kodumakeelt, ehkki elab aastaid siin „paradiisis“, nagu nemad seda kohta siin armastavad nimetada. Pöörame sammud nende ilusa kodu poole. Et proual veel linnas toimetamist, on mul aega tutvuneda Portland'iga.

Legendikul kõrgete mägede vahel Kolumbia käärus asub see tuulte eest varjatud päikeseküllane linn õrna ilusa taimeestikuga ja lugematute lilledega, millest esikohal kibuvitsaõied — roosid — oma kõige mitmekesisemais värves ja kujudes. Pilvelõhkujate südalinn ei ole kuigi suur, kuid ameerikalikult kõrge, mille tõttu mahub siia palju rahvast. Liikumine tänavail on tihe nagu ikka sel puhul. Laialised on eesaedlinna osad, kuhu mahub elama kümmeid tuhandeid. Sellised laialised linnaosad on viimasel ajal iga linna ümbrusse tekkimas, missugust nähtust endavad auto rahvuslikuks sõiduriistaks kujunemine ja sellele vastavad uued head asfaltteed. Inimene elab meeeldi kaugemal linna närvlikkusest oma väikeses majas kui kuningas. Ühendus linnaga ja töökohaga on kiire, kerge ning võrdlemisi odav oma autoga. Head teed ei vaja liiga palju kütteenainet ega lõhu sõidukit.

Suurlinnade kõrval jätab siiski Portland provintslinna mulje, kuigi on neli Tallinat siin koos. Kuid see mulje on Los Angeles'e ja San Francisco mõjul. Jõel on mitu hiigelsilda, üks moodne betoonist, väga suur, autotee jaoks. Merepoolne linn nihkub aste-astmelt mägedesse. Suures kaares viivad teed sinna üles. Tänavad moodustavad siin mitmekordse linna. Lilli on kõik võimalikud kohad täis külvatud, mis lopsakalt kasvavad, uhkelt õitsevad. Võlv on vaade siit „kolmandalt-neljandalt korralt“ autost linnale, eriti ööpimeduses. Miljonid tuled vilksuvad kõikjal. Taevas on siingi tüme, tähed heledad. Lillelõhnu hõljub ümbruses. Eriti paeluvad sillatulede read, mis üksteise kõrval poognas jooksevad hommiku poole. Säravaid valgeid lampe. Siin üleväl on restoranid, kohvikuid, lõbustuspaiku kõige maitsekamate aedade ja kunstipärasemate peenardega. Aedlinna on täis lillede ilu; kenad on majad, sirged seeditänavad. Peab ütleva: Portland'il on võlu. Puid Portland'is on palju, ta asub metsade keskel. Puid põletatakse ka pliidis, mis on siin haruldane näht.

Dully'de kodu.

Sõidame autoga linnast välja üles mägedesse. Teeme mõned käänakud ja jõuame

ühte luulelisse metsatänavasse mäenõlvakul. Siin on väga vaikne. Jõuame ilusa kahekordse maja ette, mis asub kaugemal aia sees. Avar asfaltsissekäik, nägus maja, vakamaa ilusat juurvilja, marja- ja lilleaeda. Maja ees on tüme okaspuumets. Ka üks kodumaa kuuks ja kask on siin. Pahe-mal on suur mäekallak tiheda metsaga, paremal naabrimaja park. Imelik pidulikkus ja vaikus, kodusus ja mugavus. Päike röömustab heledalt ja hubaselt. Tundub, kui viibiksid kuskil Hiiumaal kenal nurmel.

Astume sisse. Moodne sisseseade. Elekter, gaasiga keetmise võimalus, vesi, vanniruumid vastava veesoendajaga, raadio, muusikariistu pehme mööbel, vaipu, telefon, auto. Poeg ja tütar käivad koolis, ent oskavad hästi eesti keelt. Hr. Dully on linnas rauatöölise, on enda usinuse ja tahtejõuga niikaugemale aidanud. Ka Jumala käsi näib temaga olevat.

„Rändasin palju kohti ilmas läbi,“ seletas tema, „kuid nii ilusat, hea kliima ja meeldiva loodusega paika pole leidnud mujalt kui siin. Asusin siia. Töö ja hoolega on nüüd omal maja ja muud eluvajadused.“ Naise võttis ta Hiiumaal kodust, Emaste poolt. Nii elavad nemad siin aastaid. Poeg on vist 14-aastane, kui õieti mäletan.

Leidsin siin kõige sõbralikuma kodu ning vastuvõtu ja siin veel lausun selle eest tänu. „Ärge, armsad Dully'd, olge kurjad, et teie ilusast kodust nii avalikult olen rääkinud: uskuge, kodumaalased on huvitatud, kuidas nende kauged suguvennad elavad; sellele huvile vastu tulles olen julgenud mõne sõna lausuda.“

Eestlasi Kolumbia orus.

Portlandis ja ümbruses elab 35 eestlast. Linnas on töölised, käsitöölised, ettevõtjad, maal talupidajad ja loomakasvatavad. Maad on head. Hr. Konsa'l siit 60 kilomeetrit eemal on kanafarm 200 kanaga, elab seal juba aastaid. Raske on eestlastel kaugel maa ja kalli raudteesõidu tõttu siia jõuda, aga töökad inimesed, kes siia jõuavad, leiavad lahedamad elutingimused kui idaranna suurlinnades.

Järgmisel pühapäeval oli siit 90 kilomeetri eemal Vaikse mere rannal eestlaste väljasõit rohelisse, millest üle 30 inimese arvati osa võtvat. Eesti seltsi siin ei ole, kuid seltskondlikku läbikäimist arendatakse. Siinsed eestlased on teatud määrani rahvuslased ja kodumaa-armastajad. Politikaga tehakse vähem tegemist. Erilist usulist huvi ei ole märgata. Puuduvad eesti jumalateenistused. Usulise huviga inimesed käivad inglisis- ja saksa keelseil jumalateenistustel. Mul ei olnud kahjuks siin ajapuuduse tõttu võimalik korraldada koosolekut. Ei teadnud varem, et siin selline eesti koloonia. Siia jõudes oli aga reisikava juba kindlaks määratud, nii pidin ka eestlaste kokkutulekust rannal kahjuks ära jääma.

5. Eestlasi Washingtoni kannustikus.

Siin mäeveerul, ürgmetsa servas, keset põlenud kände ja vabarnapadrikut elab viis eesti perekonda. Kaks neist on sinna asunud Eestist, kolm on tulnud Samaara eesti asundusest Venemaalt. Kõik nad valdavad veel eesti keelt, ka need nooremad inimesed, kes Venemaalt tulnud ja Eestit iial elus näinud ei ole. Neil on soe süda ja elav huvi Eesti vastu.

Vend ja õde Varet elavad siin aastaid. Olid varem taluomanikud New Yorgi osariigis. Aga kehvel algajal on seal raske. Saadusi turule viia ei saa, oled kohustatud kõik trustidele müüma, sest neil ainult on turuõigus. Trust maksab aga karjasaadustest nii vähe, et talumees raskesse olukorda satub. Ehitus ja tööriistad on kallid, maksud suured, talv ränk külmal maal. Nende asjaolude tõttu Varet'id loobusid talust ja asusid siia metsa tööle.

Neil on oma kena krunt ja maja, peavad kanu ja kasvatavad juurvilja. Metsatöö on kardetav ja raske. Tuleb ronida järskudes mägedes, mujal on mets juba maha võetud. Saetakse käsitsi ja elektriga. Transporteeritakse hobuste ja veduriga mägedest alla. Kardetav on puu mahalaskmine. Siin peab oskama. Hiljuti sai üks eestlane sellejuures puu all surma, teine vigastada. Varet on kõva mees ja jätkab tänini seda tööd. Palk on keskmine. Elatakse nädal metsas telkides, kui lähemal, siis kodu. Minnakse ja tullakse selleks määratud omnibusega või rongil.

Siin naabruses asub hr. Wilson'i perekond Tartust. Peres on 17 inimest; isa, ema, 13 last, vanaisa ja -ema. Isa teeb alevas rätsepatööd, üks poeg sõidab tööautoga puid vedamas, teine poeg käib koolis ja veab oma autoga teisi koolilapsi kooli; ülejäänud pere harib kannustikust põldu jõudu mööda, mis juba head saaki annab. Omal on loomi.

Pisut kaugemal siit, paar kilomeetrit, elavad Mets'a ja Mursa' perekonnad. Martin Mets oma õdede, ema ja abikaasaga on omandanud 80 hektaari maad, millest 50% on juba kultiveeritud. Tema tõukarjas on 23 looma, väärtus 2500 dollarit, maaväärtus on 3000 dollarit. Iga päev saab ta 350 naela piima, à 3 senti nael, mille ta viib autoga Seattle'i turule. Renti ja maksusid tuleb tasuda 20—90 dollarit aastas. Ta kavatseb laiendada oma majapidamist alata.

Jaan Mets'al on 10 hektaari kannustikku kultiveerimata. Peab 250 kana, saab päevas 150 muna, à 30 senti tosin. Loodab ka jõudu mööda laiendada oma ettevõtteid.

Mursa'l on 20 hektaari maad, mis marjade kasvatamiseks kasutatud. Ta kasva-

tab maasikaid ja vaarikaid. Möödunud aastal müüis ta 13 000 naela vaarimarju, à 7 senti nael, 3000 naela maasikaid, à 5 senti (muidugi ameerika senti). Siin on suuri marjatööstusi, kus naelased korvid täis pakitakse ja suurlinnaturgudele saadetakse.

Kõigil neil on kenad majad, sisseseeded, ka autod. Nad on kultuurinimesed, loevad lehti. Mind võeti siin kõikjal lahkusega vastu. Sõidutati autoga, kutsuti külla. Erist huvi tunti, et on tegemist vigastatud sõduriga. Taheti kuulda kodumaast ja sõjamalestusist.

Seattle'is ja ümbruses elab 150 eestlast, käsitöölisi, ettevõtjaid ja töölisi. Mitmel on oma majad ja autod. Paljud neistki on siia asunud pagulastena Siberi kaudu. Selle tõttu on mõned kaunis pahempoolse vaatega ning usule vaenulised. Kui õpetaja Akim siin mõne aja eest jumalateenistuse korraldas, olid mõned rahurikkumised ette tulnud. Sellemeelseid ei ole aga palju. Keda mina neist nägin, olid kodumaa- ja ususõbrad, kellega kokku puutudes jäi parim mulje.

Hr. Wilson'i autoga tegime veel kord tuuri läbi kannustiku Seattle'isse. Ilusad teed metsas, üksikuid asulaid, järvi süga-

Eesti vanapõlve esindajaid
Washingtoni kannustikus.
Hr. Vabu Krutap.

vais padrikuis. üksikuid põlde, hiigelpalkide transport, kus ühe puu all kaks platvormvagunit. Seattle'i ilu ja toredate teede võlvust nautisime kiire kihutuse keskel. Veel kord haardusin Olympia hiiglaste sinavaist tippudest õhtu ilus üle vaiksete vete, nende lumiharjade viibete majesteetlikust suurusest. Päike mängles nende valgeis juukseis nii sädelevalt, ehkki meil oli juba käes hämar pehme vaikus. Seal lõomas igavesi tulesid, kuni vilksatasid tähed ja kustus päikese lõõsk ladvul. Kahtlemata see oli mõjuvaim näht minu elus, nii haarav ja võimas.

Eestlased siin on luterlased ja baptis-

6. Eestlasi Wisconsin'is.

Irma ja Gleason, eestlaste asupaigad, on künkalised metsatukkade ja põldude maad. Eestlasi on siin 30-e iseseisva majapidamise ümber. Ka nende eriala on karjakasvatus ja piimamajandus. On loomi 20 ja rohkemgi talus. Mehed lüpsavad ja talitavad karja, naiste hooleks on majatööd. Külakond saadab harilikult piima ühisautoga vabrikusse või jaama.

Karjalaudad on tsementpõrandaga. Tavitusel on moodsad pannad, millega tõmmatakse kogu kari lüpsiajaks kinni. Veetorud on laudas, igal loomal oma veeanum, millest igal ajal juua võib. Vaotab ainult ninaga anumasse, mille juures vesi automaatselt hoovab sinna sisse. Loomad on küllalt targad, igaüks tunneb oma latrit ehk postivahet. Sõnnik veetakse traattee-kranaga laudast välja, põhk heidetakse sinna ülevalt. See ei ole just kõigil nii mood-

tid. Jumalateenistusel käiakse ingliskeel-
seis kirikuis, mis siin suuremail ususelt-
sidel olemas. Kolme aasta eest oli õpetaja
Akim siin Wilson'ite kodus pidanud eesti
jumalateenistuse. Nüüd olid Varet'id selle
korraldanud oma juures. Pidasime järgi-
mööda kolm koosolekut: pühapäeval, es-
maspäeva- ja teisipäevaõhtul. Asnudusest
tulid kõik, lapsed ja vanad kogu peredega
oma autodes kokku. See oli neile suursünd-
mus. Pühapäeval oli tulnud inimesi ka kau-
gemast ümbrusest. Isegi Seattle'ist olid
hr. Trapper ja Pärtel autodega seal. Ju-
malasõna kuulati sügava tõsidusega. Laul-
sime ning palusime.

salt seatud, kuid needki tüüriivad sinna
poole. Ja eesti naine lüpsab ka ise lehma,
kuna muulased seda harva teevad.

Maapind ei ole kõige parem põlluks,
kuid seda tulusam karjakasvatajale. Mõ-
nel mehel on kas talu käes, ja maad on
saada veelgi rohkesti. Trustid, kes maad
rendivad, kaebavad, et tarvitaajad on pisut,
nii et nemad oma kohustusi riigile ei suuda
täita. Põllumehe sissetulek on nii, et elada
saab. Tööd on rohkesti, maksu juure jõuab
ka jääda.

Noorem eesti seltskond on siin lõpli-
kult inglise keelele üle läinud, paljud rää-
givad eesti keelt kangelt. Mitmed neist on
siin sündinud, ainult üksikud kas kodu-
maalt või vene asundusest siia rännanud.
Koolis on eesti lastel ülekaal ja ka õpeta-
jad on eestlased; üldse on noorte eestlaste
seas haritlasi rohkesti, muu hulgas õpeta-
jaid. Kooli viib lapsed selleks renditud koo-
liomnibus.

Teed hoitakse korras hoovliga. Iga me-
he hooleks on 9 kilomeetrit, mida ta ho-
bustega hooveldab, saades 150 \$ kuus. Kogukonnaks kasutatakse peajasjalikult
kooli ja tee korraldamiseks. Makse on um-
bes 40—50 doll. aastas. Kool on ingliskeel-
ne. On kavatsusel olnud ka eesti kirjandust
ja ajalugu õpetada, kuid tänini on see
teostamata.

Siinsed eestlased on rõhuvas enamuses
kodumaa-armastajad, rahvusliikud, loevad
kodumaalehti ja on kodumaa sündmustega
paremini kursis kui vahest teised välis-
eestlased.

Omavahel on hea läbikäimine. Arenda-
takse seltskondlust ja pannakse toime eesti
pidustusigi omavahel. Siin leidis kirjanik
Kitzberg'i venna õpilasi, need old „Tuule-
tallajast“ väga huvitatud, nii et mul neid
raamatuid mõni eksemplar sinna ja isegi
San Francisco'sse tagasi tuli saata. Poli-
tikaga ei tehta erilist tegu peale üksikute
erandite, kes pooldavad Venemaa riigi-
korda.

Wisconsin'i eestlaste
kalmistu.

Kümme väliseestilist kogemust.

Dr. O. Kallas, Eesti saadik Londonis.

1. Vähe-tuntud rahvaste tutvustajateks on eestkätt need rahvaliidmed, kes võõrasmaadel viibivad. Kahekordne vastutus on saatkondadel, konsulaatidel, komisjonidel, stipendiaatidel.

2. Välispropaganda on otseühenduses kodumaal loodavate väärtustega. Väliseestlaste kuulustel on püsivat tagajärge ainult siis, kui on pakkuda häid kodumaa saadusi ja saavutusi.

3. Ei veeta seda kaupa sisse, mida maa ise toodab, ka võimalisel alal mitte. Uute rahvaste kunst, kirjandus äratab tähelepanu sedavõrd, midavõrd tal on anda uut. Seda uut leiavad „Euroopasse-püüdjad“ kõige kergemini oma kodusest maapärest.

4. Võõranimeline eestlane arvatakse välismaal harilikult selle rahva hulka, kelle keelest ta nimi pärit. Sellest peaks tarvilikud järeldused tegema.

5. Inglise, kellega Eesti kaupleja ühendust otsis, ei küsinud eestkätt ta varanduslikku seisukorda, vaid: mis tast seltskonnas arvatakse? On tal usaldusametid? Mängib ta õnnemängusid?

6. Kirjale vastamist peetakse Inglismaal niisama ise-enesest mõistetavaks, kui näit. tervitusele vastamist. Kombe täitmata jätmisel on omad reaalsed tagajärjed.

7. Kõige mõjuvama materjalina meie vastu tarvitatakse välismaadel neid teineteise kahtlustamisi ja süüdistamisi, mis me ise ette toome: „Eestlased ise ütlevad.“

8. Maaailma läbikäimise tihenemisega kasvab ühendava keele tarvidus. Selleks keeleks on — vähemalt rannarahvaste juures — välja kujunemas ingliskeel.

9. Ajalugu sundis meid kõrvalteesid käima ja vahemehi tarvitama. Iseseisvuse antud otseühenduste võimalust oleks põhjust enam ära kasutada.

10. Võrdleme harilikult, mille poolest teised rahvad meist ees on. Kui ka seda õpime nägema, mille poolest meie teistest ees, siis kasvab meis loovaks tööks tarvilik enese-usaldus.

London, 12. VIII 1930.

Mõtteid Välis-Eesti küsimuse korraldamisest.

Välis-Eesti liikumise korraldamises pole veel kaugeltki sinnamaale jõutud, kui ta seda oleks pidanud olema. Kuidas teda otstarbekohaselt korraldada, selle üle on palju mõtteid avaldatud, kuid mingile kindlale seisukohale seni veel asutud pole. Viimane asjaolu on välismaal elavates Välis-Eesti liikumise poolehoidjates esile kutsunud osalt õigustatud meelepaha, ning etteheiteid on tehtud isegi ka Välis-Eesti ühingule, kuigi viimane on teinud kõik, mis temal olukorra juures võimalik on olnud. Osalt õige on ka kellegi Välis-Eesti liikumise soojema poolehoidja väljendus, et kogu raskus seisab vaid selles, et ei ole küllalt aatelist alust sellele tööle antud. Ja üks on kindel, — et siiaajani on Välis-Eesti liikumises liiga vähe ära tehtud ja kahjud sellest on määratu suured. Suure töö tegid omalajal ära kontroll-opteerimise komisjonid. Need kogutud materjalid seisavad praegu välisministeeriumi arhiivides ja seal on väga palju niidiotsakesi olemas, mida mööda uurimistöodel oleks võimalik edasi minna. Oleks enam kui tarvilik, et niisugused Välis-Eesti küsimusega seotud arhiivid antaks üle Välis-Eesti ühingule. — Kui mõnest asjast tahetakse saada selget pilti, siis tuleb enne ikka võimalikult palju tooresainet koguda. Meil on selle asjaoluga seni aga vähe arvestatud.

Kõigi nende küsimuste üle mõtteid vahetades omaaegse aktiivsema Välis-Eesti tegelase, dr. H. L-ga, avaldas viimane jutuajamisel mitmeidki huvitavaid mõtteid, mis võiks huvitada ka teisi Välis-Eesti liikumise poolehoidjaid, kuigi kõige avaldatud mõtetega kaugeltki mitte rahul olla ei saa. Ta ütleb, et avaliku arvamise väljendus on täiesti õige, kui öeldakse, et riik on Välis-Eestist liiga vähe huvitatud. Riigi juhtideks ja mõjukamateks ametnikkudeks on meil olnud ja on ka praegu suurel arvul endisi väliseestlasi, kes aga sõna „Välis-Eestit” ei ole vast tõsiselt suhu võtnud, nõnda et ilma seletuseta oleks selge, miks nende poolt mingisuguseid kaugemaleulatavaid algatusi selles küsimuses ei ole tulnud. Teised olid ehk huvitatud, kuid kõik muude muredega üle kuhjatud. Kolmandad olid nende mõju all, kes egoistlikku „väljarändajat,” „optanti,” ja „väliseestlast” võõrastasid, ja ütlevad: „Kellel neid siin tarvis on, siin isegi inimesi ülearu!” Viimast ütelist olen ma isiklikult kuulnud ühe ärksama kodumaa tegelase, end. väliseestlase suust.

Arusaadav, et kodanikkude huvid Välis-Eesti suhtes suurenensti erinevad. Süüdistada ei maksa siin kedagi. Ma ei usu, et riigi suhtumine mainitud asjale iseenesest järsku võiks tunduvalt muutuda, vähemalt niikaua, kui seda lahutamatult seotakse riigikassa kuludega.

Välis-Eesti ja kodu-Eesti ühinemise vastu on väliseestlaste keskel alati enam huvi olnud kui kodueestlaste juures, välja arvatud endised väliseestlased, kes nüüd kodumaal elavad. Sellepärast oleks tarvis, et kõik väliseestlased, endised ja praegused, initsiatiivi oma kätte võtaksid. Nende

kogu ei ole väike, vaatamata sellest, et Vene Eesti rühm praegu halvatud. Mina arvan, et sarnaseks tööks tuleks Välis-Eestit kutsuda. Välis-Eesti on jõukas küllalt, et tarvilikku kulu kanda, vajalikke ruume üürida, töölisi palgata jne.

Esimene asi peaks olema, et Välis-Eestil kodumaal esmalt vähemalt üks oma kodu oleks, kuhu kõikide huvid kokku käiksid. Arvan, et seda ei ole siia maani sündinud initsiatiivi puuduse tõttu. Mina näeksin seda Välis-Eesti kodu esialgu seltskondliku ühis-elumajana, kuhu kõikide huvid kokku käiksid, milles igal viiel ilmajaol oma osakond, vähemalt oma tuba oleks, kuhu kõik andmed ja materjalid koostatud oleksid, kooskõlas Eesti huvidega. See asutus areneks teatavas mõttes etnograafiliseks muuseumiks, Eesti harmooniaga. Seal oleks väliseestlaste täielik registratuur; sealt levitatakse teateid eestlaste olukorra kohta välismail, seal oleks Välis-Eesti kultuuri keskbüroo jne. Ilma selle asutuse sanktsioonita ja kaasabitada ei peaks Eestist välja rändama, kui üldse tarvis välja rännata on. Meie väljarändajate pere on siia maani ära auranud just sellepärast, et meil vastav organ puudus. Meie riigil see organ on sündimata ja ülesannet tuleb täita seltskondlistel alustel. Töökavast praegu midagi kirjutada oleks mõttetu; sellest on palju räägitud väliskonverentsidel 1917. aastast peale ja kodumaal.

Tööd oleks palju, see oleks huvitav, kasulik ja see läheb kahtlemata korda, sest vaimustust ja usku asjasse on.

Tarvis luua alaline, eriline töö-organ kindla asukohaga, ühisel kaastöötamisel. Ainelised kulud tuleks kanda kõik Välis-Eesti ühingul*).

*

Need read ütlevad juba kõik, ilma et oleks veel tarvis midagi juurde lisada. Radikaalsemaid korraldusi Välis-Eesti asjus on vaja, see on igale päevasele. Mida pikemalt nende teostamine viibib, seda suuremad on kahjud. Tingimata peaks asjast rohkem huvitatud olema riik, ja selle korraldamiseks peaks riigil vastavaid summasid leiduma.

Näiteks elab eestlasi Lätimaal juba üksi ligemale 8000 inimese ümber, milliseid olude sunnil — vähemalt osalt — ähvardab ümberrahvustamise hädadoht, sest kodu-Eestist ei ole sealsete eestlaste huvide kaitseks absoluutselt mitte midagi tehtud ja sealsed eestlased on midagi oma huvide kaitseks võimetud tegema.

Kui Välis-Eesti propaganda-töö seisab just vastavate summade puudusel, siis on siin peasüüdlaseks ainult riik, kes loomulikult ka tekkinud olukordade eest vastutust peab kandma.

5. 8. 30.

H. TÄHT.

*) Üllalootetud soovidega oleme nõus mitmekäsi. Ainult üks on viga: kuidas suudame jõuda sellani? Aga püüame seda! V.-E. Ü.

Krooni miljardäär.

See alles oli jooksmine, see alles oli jalalaskmine. Kui sellele mõtlen nüüd tagant järele, siis ihukarvad tõusevad püsti, nagu saapahari ja kananahk jookseb üle ihu.

Kes kurat see eksitas mind mu õigelt teelt. Need teel vastu tulnud inglise või holladi hulkurid vist mängisid mulle meelega selle vingerpussi, juhtisid minu otse hotentottide pessa. Nagu astusin selle kaljumüraka tagant välja, siis meelgi sai heaks, kui nägin midagi telgitaolist. Kui aga märkasin, et need olid seal hotentotid, kes pikutasid päiksepaistel, siis algasin jooksu.

Märkasin kohe, et hotentotid on kõhnad kui pilpad. Nad kui saavad kätte jahisaagi või mõne valge, siis söövad kolme kuu toidu oma kõhtu ja lamavad ja olesklevad siis kolm kuud. Kui juba on jäänud näljaseks ja kõhnaks kui pilpad, siis on õnnetu see, kes satub nende lähedusse.

Hotentotid mulle kisaga järele. Mõned viskodad kukkusid üsna mu kanna takka maha, peaaegu oleksid mind tabanud. Üks oda sahises otse mu kõrvale liivasse. Mina aga ei saanud aega taha vaadatagi, ei tahtnud näha, kuidas nad väledalt jookstes jõuavad mulle järele. Parem las nad haaravad mu äkki jooksult, siis hirmu ja kannatust on vähem.

Kõrbekivid torkisid mu jalad katki nagu sõelapõhja. Valu jooksis jalgadest nagu juga ülesse. Ülakeha aga ei kannatanud vähem väsimuse all... Veel üks sammuke, veel...

Siis oli lõpp. Ma kukkusin maha ja enam ei jõudnud tõusta.

Istukile ajasin enese ikkagi, et

näha, kui kaugel on tagaajajad. Esi mesel pilgul neid ei näinudki. Oli tükk lagedat teed mu taga, nad oleksid pidanud olema näha. Kuid neid ei ole.

Hää. Nüüd saan natuke puhata, et siis jooksta edasi, kui on häda jälle liginemas.

Niipea kui võisin, tõusin jälle püsti. Ronisin kõrgemale kivile, mis oli päikesest põlenud kuumaks kui saunakeres. Vaatasin tagasi.

Hottentottide asula vist oli säälnende palmide juures. Kas tõesti olen jooksnud maha nii pika maa? Sinna võib olla ligi kümme kilomeetrit. Jooksin vist tund aega, nii siis võis olla küll see maa.

Aga ehk ma muutsin jooksul oma suunda ja hotentotid lähenevad mulle hoopis küljelt? Ronisin siis veel kõrgemale kaljule, et orienteeruda paremini.

Ümbruskonnas polnud näha mitte ainustki elavat hinge. Hotentotid, närud, olid vist sedavõrt kokkukuivanud kõhtudega, et ei jõudnud jooksta paari kilomeetritki.

Aga nad võivad veel tulla järele. Nad on osavad nuuskima jälgi, tulevad kui hagijad. Seepärast peab aegsasti jatkama oma teekonda.

Ikka samas sihis edasi ja hästi ettevaatlikult. Mida kaugemale jõuan, seda julgem on.

Ja siis, mõne tunni kõndimise järele, hakkas tulema õhtu. Juba nädalapäevade pikkuse hulkumise järele ma esimest korda tundsin, et öö on kole asi sellises koledas paigas. Ei või arvata, milline madu öösel kerib enese su ümber, ei või teada, milline

Valge Maja helgiheitjate valgustusel.

tiiger tuleb murdma. Ei või ka teada, kunas hotentottide kari piirab sinu sisse.

Juua tahaksin, vett on vaja. Enne pimedat pean veel saama seda. Muidu ma nõrken.

Kusagil kaljumügerikkude kohal tiirles kõrbekotkas. Sellel peab sääl olema midagi varitseda, mis ta sääl muidu aeleb õhus. Ja kus on elusaid olevusi, sääl peaks ka olema vett.

Enne kui nägin vett, märkasin liival säravaid kivikesi. Päike paistis juba silmipiirilt ja kivikesed särasid vastu nagu jaaniussid. Võtsin ühe neist üles — taevas, kas siis tõesti mina ikka olen leidnud teemantide välja? See on ju teemant?

Vahin kivikest pärani silmi — see on teemant. Ja siis hakkasin neid koguma. Ligikaudu pihutäie sain neid. Siis hakkas hämarduma.

Kui väsinud ma ka ei olnud, siiski öösel ma ei saanud magada. Kui unevirveke vahel laskus silmale, siis varsti jälle võpatasin üles. Siis kobasin käega taskuid, et kas on nendes midagi, kas see teemantide leidmine juhtus tõesti või see oli ainult väsi-

musest tingitud viirastus, ilmsi sonimine sellest, millest ma olin mõtelnud kõik need päevad otsa.

Kui hommikul lõi valgenema, siis ma kuulsin kõigepäält tasast veekohinat. Kusagil peab voolama allik. Hämarduses läksin selle hääle järele. Leidsin pisikese veenirekese, mis kallaku ühe kihi vahelt välja voolates kukkus üle ühe kivi alla liivale. Säält see vesi vajus suurte kivide kõrvale ja kadus nende ümbrusse ja alla.

Karastasin ennast veega. Tundsin, et jõud jälle tuli tagasi, kuigi nüüd tundsin nälga rohkem kui enne. See oli juba eile hommikul, kui viimast korda sõin ühe oasi juures toorest valmistamata puuvilja. Siiski, kui nüüd veel tuleks jooksta hotentottide eest, siis seda ma võiksin. Tundsin, et oleksin võinud olla maratonijooksa, kahju, et seda ei teadnud ennem. Need hotentotid mulle juba järel ei jookse. Önn, et neil pole hobuseid. Nad aga pistavad kinni kõik elusa, kuidas neil siis võikski olla hobuseid.

Päike juba punetas ühe kõrbekalju harjal. Tundus juba nagu õhk oleks muutunud soojemaks. Pärast

veerüüpanmist oli hakanudki natuke jahe. Nüüd asusin uuesti jooma.

Aga kohal, kus vesi oli uhtunud liiva, oli terve ladem selliseid kivikesi, terve kruus teemante. Issand, kui need täiesti on teemandid, siis olen õnnelikum inimene maailmas.

Kui päev oli juba täies säras ja Lõuna Aafrika kõrb oli täis pimestavat valgust, siis ma kaotasin meelest hotentotid ja tiigrid, maod ja mürgised sisalikud. Ma korjasin teemante. Alul ajasin kotti ka kõige pisemad, pärast hakkasin jalutama laiemalt ja otsima suuremaid. Siis leidsin, et minu kott on juba kaunis raske ja kuna mu jõud oli nõrgenenud, siis tekkis kahtlus, kas ma rohkem suudangi viia endaga kaasa? Mis kasu oleks, kui ma nõrkeksin hoopis oma raske koorma all ja keegi teine päriks need teemandid kunagi pärast ühes minu koltunud luudega?

Nüüd muudkui otsemat teed minekut. Kaardi ja kompassi järele võtsin arvatava suuna lähima asustatud maa poole ja algasin oma teed.

Paar kuud hiljem ma olin maailma rikkaim mees. See kõik sündis nii ootamata. Esimene teemantide müük, mille juures ma hoolega kaalusin karaate ja arvestasin summa välja viimase pensini ja shillinguni, tegi minu kohe naelsterlingi miljonäriks. Järgmiste müükide juures ma enam ei ajanud taga peensusi, vaid tegin arvud ümmarguseks. Paari nädala pärast, kui kõik suuremad ja tähtsamad kivigrupid olid realiseeritud, ma ei teadnud enam isegi, kui rikas ma olen. Teadsin, et siin pangas on niipalju, sääl pangas niipalju, seda kõike võis kergesti arvata kokku. Kuid pangad arvavad ju ka protsente ja see viis mu segadusse. Palju on annud protsente miljon naelsterlingit kahe nädala jooksul? Palju teised miljonid on annud ühe nädala jooksul? Palju see kõik kokku tuleb?

Siis mulle sai selgeks, et minu elus seda enam ette ei tule, et peaksin

hakkama arvama kokku mingisuguseid väikesi summakesi. Kunagi ma enam ei saa teada, kui rikas ma olen, sest iga silmapilk toob mõned naelad juure.

Mis selle rikkusega siis nüüd teha? Kas osta üles mõned maailma tööstusharud, hakata tikukuningaks, kivisöekuningaks või autokuningaks? Mahutada kõik omad kapitalid ettevõtetesse tooma mulle uusi kapitale, Kuid milleks see kõik?

Kas minul raha on vähe, et ma peaksin seda veel muretsema juure? Vast teen seda kunagi, kui raha on minul jäänud väiksemaks ja seda peab tegema juure. Seni aga vaatame midagi muud.

Palkasin omale erasekretäriks ühe matemaatika professori, kes oli usin arvude pääle. Säädsin sellele ülesande — arvutada välja, palju ma teenin igapäev. Seda oli minul tarvis teada, et sääda sellejärele sisse oma elamist.

Sekretär arvutas mõned tunnid ja tuli siis ja esitas mulle sedeli. Ta pea oli otsas hall ja käed värisesid nagu sült. Paberil seisis, et mu päevane sissetulek on umbes 10.000.000 Eesti senti.

Kümme miljonit eesti senti pean kulutama päevas, muidu lähen püsti rikkaks. Inglismaal seda pole raske pillata laiali, kuid on sellel mõtet?

Samal päeval pakkisime asjad kokku ja sõitsime Eestisse.

Sadamas polnud kedagi mul vastas. Ei olnud lippe ega laulukoore. Politseinik vaatas passi läbi ja tolliametnik vaatas läbi mu kohvrid. Olin nende vahelt läbi, võisin mina minna kuhu tahtsin.

Oli sügis vihmade aeg ja linn sadama poolt küljest paistis ligane ja sopane. Suured kilomeetripikkused ühekordsed aidad olid nagu vihma raskuse all vajunud veel madalamale ja nagu tahtsid vajuda maa alla.

Siiski tore mõte, et tuln siia. Siin selle rahaga võib teha kogu riigi täis

JÕULUELEVUS

Foto: F. Kramme
Plaat: Agfa Chrome-Isolaar

imede imesid. Võib kõik keerata pahurpidi, võib kõik luua ümber.

Taksoauto hakkas mind veeretama võorastemaja poole.

Teel aga peatasin auto. Üks vana sõber näis minevat vaikselt mööda tänavaäärt. Vana sõbra möödavilkساتamine tegi niisuure heameele, et pidin peatuma.

„Hei, Juss.“

Juss pööras ümber ja vahtis mulle totra näoga otsa. Ta ei tahtnud uskuda, et näeb mind oma silmadega.

„Ära karda, ma pole kodukäija.“

Juss tuli viimaks juure. „Sina see ikka oled, vana Karujaan. Kust sa said siia.“

„Üks laev ähkis mu suure vaevaga sisse. Aga tule peale, sõidame ja teeme ühe kõva sakusmendi.“

„Ei ole aega, pean minema ametisse. Mul on ka nüüd parem koht.“

„Soo-oh, või sul on nüüd parem koht. Sinul on siis nüüd vedanud. Palju sa siis saad palka kah?“

„150 krooni kuus.“

„Püsti miljonäriks ronid mul. Aga sõidame Lõvvi. Vaatame üks mõistlik pala hamba alla.“

„Ära Lõvvi sõida, see on kallim, mõni teine odavam.“

„Aga tule kaasa. Tule, kui ma ütlen. Sülita tänasest päevast omale kohale. Usu mu juttu. Sa ei kahetse.“

Vaat kus oli kohusetruu inimene. Kuidas ma ka ei palunud, ei tema lasknud ennast meelitada õigest teest kõrvale. Pidin sõitma üksi Lõvvi. Küll andsin talle mõista, et minul seda va puru on. Tema kas ei usku-

nud või ei teinud sellest väljagi. Aga ega ma talle sellest paha pole.

Igav oli Lõvis. Mitte ühtki sõpra. Aga küll varsti neid tuleb, tuleb niipalju mesimagusaid sõpru, et ei jõua enam põgeneda nende eest.

Siiski igav hakkas. Arvasin kohe hakata peale oma olemisega.

Kõigepealt tarvis siitmaa raha. Neid naelu küll oli taskus veel paar kilo, kuid arvasin, et on nooblim minna panka mõne Londoni panga tshekiga. Kirjutasin siis tsheki miljon naelsterlingi peale ja läksin Eesti Panka.

Kui ametnik nägi sellist tshekki, vaatas ta mulle kahjatsevalt otsa. Andis siis selle tsheki tagasi ja ütles, et mingi mina kohe minema, muidu kutsutakse politsei. Selge, et siin tegemist pettusega.

Ega ma ei vihastanud ka sellele ametnikule. Hea mees, ikka hoiatab enne. Esitasin talle mõningad dokumendid. Ta ei julenud nendesse vaadatagi ja läks kuhugile tahatuppa.

Tüki aja pärast sealt tuli välja hoopis teine härra ja vahtis imestunud silmadega ringi. Minule ta ei vaadanudki, otsis silmadega kedagi suurt. Ka see ametnik tuli ja näitas näpuga minule.

See oli pangadirektor või koguni president ise. Ta otsis sõnu mida ütelda.

„Olete see teie?“

„Jah, see olen mina.“

„On see tshekk õige?“

„Aga härrad, mis te mõtlete?“

„Igal juhul, algas see pangajuht, see suur tshekk teeb meile raskusi. Osta meie teda praegu ei saa juba lihtsalt sellel põhjusel, et meil pole niipalju raha. Tont võtaks, kogu vabariigis pole niipalju raha pankades. Aga meie võime avada teile jooksva arve.“

„Seda ma loomulikult tahangi.“

„Aga väljamaksu meie algame alles nädala pärast.“

„Tahavad Londonist küsida senini

järele,“ mõtlesin. „Hää küll, seniks ma katsun ajada läbi sellega, mis mul on väikest kaasas.“

Panin lauale mõnituhat naela.

Siis katkes pangahärra näolt umbusaldus. Ta haaras kahe käega pääst kinni.

„Milline välisvaluuta juurevool, milline aktiivsus kaubavahetuses, milline marga kursi tõus... Kunas tahate seda rahasummat viia meilt tagasi?“

„Ei kavatsegi. Aga ma kavatsen küll lähemal ajal tuua siia veel mõned miljonid.“

Pangapresident kutsus minu siis oma kabinetti, kus hakkasime ajama lähemat juttu.

„Mida te valmistute tegema siis selle rahaga?“

„Ei suurt midagi. Kõigepäält kavatsen osta kokku kõik pangad. Kes ei müü, need konkureerin surnuks. Siis see maa ja majandus on minu käes. Siis tahan osta omale maad. Ostan ära kõik sood ja muud maad, mis seisavad teil siin harimata ja harin nad üles. Inimesed saaksid aastateks tööd ja eluaset pärastpoole. Siis tahan hakata kaevama põlevkivi, loodan sellega konkureerida maailmaturul välja kõik teised bensiinid, õlid ja määrded. Narva kose panen tööle ja kõik muud loodusjõud rakendan tööle, et inimestel oleks lähedam elada.“

„Palju mõtlete siis tuua oma raha?“

„Esiialgu see miljon ja siis edaspidi vast oma igapäevased sissetulekud.“

„Suured need on?“

„Need pole üldse suured. Igapäev kõigest paarkümmend miljonit.“

„Ja kapitali siit välja ei vii?“

„Meie räägime ju kogu aeg sissetoomisest.“

Kuni meie ikka niiviisi rääkisime, kõlistati pangamehele. Ta juuksekarvad tõusid pealael püsti nagu minul,

kui ma põgenesin hotentottide eest
säl Lõuna-Aafrikas.

„See on siis õige? Vabandage mind,
härä Karujaan, meie küsisime Lon-
donist raadio telefoniga järele ja sai-
me teate, mis kinnitab teie sõnu.
Nüüd on pää kirju... Mis me nüüd
hakkame pääle?“

Õhtul oli minul Lõvis igavavõitu ja
ma ootasin igatsusega mu sõbra
Iussi tulekut. Viimaks ta siiski saa-
bus.

Hakkas mind noomima. Miks tulin
süü, siin tuba maksab 3.50 krooni,
mujal aga saab kolme krooni eest.
Või miks ei kolinud tema juure. Te-
mal kolmetoaline korter, ruumi küll.

„Kahju küll. Aga homme paran-
dame selle asja.“

Teenija teatas, et vabariigi majan-
dusminister soovivat minuga rääkida.
Käsin tal tulla sisse.

Sõber Iuss aga oli sütel. Tema ju
majandusministeeriumi ametnik ja
natuke tülikas on saada siin minist-
riga kokku. Minister tahab võib olla
rääkida mingit omavahelist juttu,
kuidas ta aga sõandab teha seda oma
alluva ametniku juuresolekul.

„Ole aga julgesti siin. Kuuled kind-
lasti kaunis huvitavaid asju.“

Ei saa salata, ka majandusminis-
ter oli natuke kohevil, kui astus sisse.

„Kas mul on see au rääkida härä
miljardäär Karujaaniga?“

„Mina see olen. Ja siin minu pää-
sekretär Juss.“

Majandusministril kindlasti pidi
olema ees õige imelik nägu, kuid ma
jälgisin rohkem Iussi ilmet. Ta oli
kuulnud neid sõnu, kuid veel mitte
mõistnud, kas oli see nali, jaburus või
tõsi.

Majandusminister hakkas asuma
jutu juure aegamööda nagu kobades.
Siis ma aitasin teda:

„Lühidalt öeldes minu kavad on
järgmised: teil siin riigis on raha
tsirkulatsioonis alatasa 3—3,5 mil-
jardi senti. See raha peab kolm korda
aastas jooksma läbi riigikassa, et

katta eelarvet. Inimestel on käes
väga vähe raha ja alatasa veksel-
datakse mis hirmus. Hulk inimesi on
rippuvad pangast. Pikendavad vekse-
leid, aga võlg ei vähene. Mis te arvate,
kui ma lasen siin liikvele oma sum-
makese, ütleme poole minu varandus-
est 50 miljardi senti, kas siis peaks
aitama või?“

„Aga kuidas teie teete seda?“

„Püstitan suuri ehitisi, ehitan lae-
vu, kuivatan sood ja ehitan nendele
aselele talud, ehitan tööstused, mis
katavad omamaa vajadused, toetan
vaeseid ja üldse muretsen inimestele
tööd ja teenistust. Hulkade ostujõud
siis kasvab ja sellest saavad tulu siis
ka kõik. Raha voolab minu käest
rahva kätte ja varsti kõik on rikkad.
Võõra kapitali mõju Eestis langeb
nullini, riigikassa tulud tõusevad.
Selle tagajärjel riik saab viia läbi
omad kavatsused ja üldiselt siis ha-
katakse elama pisut paremini...“

Ööilu

Foto: Ed. Saks

Zeiss-Ikon rullfilm (Auhinnatud plit)

Kui ma oma jutu lõpetasin, siis nägin, et minu sõber ja majandusminister olid langenud minestusse.

Kuu aja pärast minu kantseleis oli ametis 340 ametnikku. Abipalumise kirju tuli igapäev sisse mitu tuhat. Paluti raha kõigi hädade puhul, siidisukkadest kuni Ameerikast kodumaale rändamise pileteni, kõigeks paluti minult raha. Sekretärid — nendeks kogusin oma parimad sõbrad lussiga eesotsas — muudkui panid raha ümbrikusse niipalju kui näis hädasti tarvis olevat ja panid ka priipileti juure, kuhu kellelgi tuleb sõita kohale või tööle. Juba kaevati kunstlikud jõed rabade merre laskmiseks, juba juuriti kände ja ehitati hooned, igal pool kees elu, igal ühel oli raha ja tööd ja hädad meelt küllalt ja küllalt. Minul aga miljonid seisid terved, ainult protsendid kulusid nende ettevõtete läbiviimiseks. Ja kas minul oli sellest kahju? Kogu mu kapital oli ju veel alles.

Ajalehed ilmusid igapäev suurendatud väljaandeis — igapäev vähemalt paarikümne minu pildiga. Iga mu liigutus oli kirjeldatud lehes, igaüks rääkis minust.

Siis lähenes minu sünnipäev ja ma hakkasin saama aru, et midagi nagu valmistatakse ette. Mida just, sellest vaigiti igal pool, kus liikusin.

Kui siis sünnipäev jõudis kätte, siis ilmusid äkki uksest sisse riigivanem ja vabariigi valitsus terves koosseisus. Riigivanemal oli käes üks imeplik kepp ja ulatas selle siis mulle. Teatas, et rahvas on valinud minu Eesti riigi kuningaks...

Tahtsin neile parajasti vastata, et kus te sellega, ärge raisake juttu, kes siis nüüdsel ajal enam päris kuningaks tahabki, nüüd rahakuningas niikuinii on kuningas rohkem kui vanaasti need teised olidki, aga siis kuuldus äkki suur undamine, nagu oleks hakanud hüüdma kaitseliidu sireen Toompea Pika Hermani otsas...

*

Oi sa püha pagan, oi sa tuline silk, oi sa niisugune ja niisugune, oi sa maailma madu ja põrgu põhi, oh sa inimeste narrimine ja sissevedamine! See, mis hakkas huugama polnud muu, kui kaevanduse vile, mis äratas üles Iohannesburi töölisi kaevandusse minemiseks. Ja nende hulka kuulusin ka mina.

Nägin korra unes, et onutütrel sündisid kaksikud ja see sündiski varsti nii. Korra nägin unes, et saan hää kirja ja hommikul saingi kirja kodumaalt ühelt vanalt pruudilt. Mitugi und on läinud täide, saatusel nähtavasti polegi neid asju nii raske korraldada. Mitugi und on läinud täide. Kuid kas ei oleks võinud jääda onutütrel kaksikud sündimata, vanalt pruudilt kiri saamata ja kõik need unenäod täide minemata ja selle asemel võinud minna täide see üks. Paarkümmend täideläinud unenägu ühe ainsa vastu — see oleks olnud saatusele ju kasulik kaup...

Ah sa viimane valu ja südame mure, et just sellel kõige magusamal momendil see katkes. Ja üldse, et see oli kõigest unes, mitte ilmsi. Ja maksis mu jooksu hotentoti eest...

Aafrika Wõhlu.

Välis-Eesti liikumine ja Hõimu-töö.

Miks töötavad need mõlemad liikumised käsikäes? 18. ja 19. okt. 1930 a. peetud hõimupäevad on hästi korda läinud.

Suur ja haarav on Hõimu liikumine, tahtes liita tervet Soome-Ugri sugu.

Kuid südamed teeb soojaks ja rõõmu läike silmi, väliseestlaste koondamine üle laia ja avara maailma.

Ei häbene enam keegi eestlane olla, vaid julgelt ja uhkusega teatab kaugelt võõrsilt oma koduvendadele: Ka mina olen teiega, ei ole veel võõraks jäänud oma rahvale, võtan vastu teie väljasirutatud käe liitumiseks.

Neis kahes rahvuslises liikumises on palju ühist ja koos tehtavad tööd. Pealiskaudsel vaatlusel ei suudeta tihti isegi vahet teha nende vahel. Siiski on nad aga täiesti erinevad, ehk küll mõlemad kaasa-töötavad vägevaks Soome-Ugri tõu uuestisünniks.

Hõimuliikumine tahab liita kõike soomesugu rahvaid.

Välis-Eesti liikumine aga tahab koondata kõiki eestlasi.

Meie, hõimud, peame koondama kõiki oma lahus olevaid rahvaliikmeid. Ja alles siis, kui Ungari võib jälle omaks nimetada 5 miljonit võõrsil asuvat ungarlast, Soome oma 500.000 ja Eesti 300.000 suurust väljarändajate pere, oleme kindlad nende toetusele ja kaastööle, alles siis on kolm suuremat hõimu omas täies suuruses, et luua vägevat Hõimu-Liitu.

Selles on ühist hõimu- ja Välis-Eesti liikumises ja mõlemad töötavad käsikäes väliseestlaste leidmiseks ja kogumiseks ning oma rahvale alleshoidmiseks.

Edasi aga juba läheb Välis-Eesti liikumine üksinda.

Tema kannab eeltoodud ühiste püüete praktilise lahenduse.

Tema koondab kõik Välis-Eesti organisatsioonid ja väliseestlased, on neile abiks omakultuuri ja majandusliku töö juures ja vastastikusel sidemete pidamises, jagades õiglast informatsiooni nii kodumaa kui ka välismaa üle.

Välis-Eesti liikumine on väliseestlaste mõtte ja soovide edasiandjaks kodumaal, ja eestlase esituseks välismaal.

Välis-Eesti liikumises leiab väliseestlane omale kodumaa ja Välis-Eesti ühingud välismaal, on kui tükike kodumaa mulda, mis kaugele kantud ja mille ümber koondades mõeldakse kaugele isamaale.

18. ja 19. oktoobril 1930. a. pühitseti Eestis teist korda hõimupäivi. Hõimupäiviks oli saatnud Välis-Eesti ühing järgmise tervituse, mis aktustel ette loeti.

Välis-Eesti Ühingu tervitus hõimupäeviks 1930. aastal.

Rahvaste ajalugu ja saatus on meid paisanud laiali. Aga meie ühtekuuluvustunnet pole ta suutnud hävitada. Need sidemed, mis eestlaste südameid ühendavad teiste meie hõimurahvastega, on sama otsekohesed kui need, mis seovad meid meie suguvendadega, kes on sunnitud kodumaalt lahkuma ja laias ilmas omale uut kodu looma.

Kui ühinesid „Väliseestlane“, mis ilmus „Eesti Hõimu“ kaasandena, ja „Välis-Eesti Almanak“, missuguse ajakirja väljaandjaks oli Välis-Eesti Ühing, siis tähendas see kaugelt rohkem kui kahe ajakirja liitumist. See oli väliseesti liikumises Välis-Eesti Ühingu üle ümberorienteerumine ja alguses ettenähtud majanduslike ülesannete ühendamine puhtkultuurilistega, mida seni taotles ainult Fenno-Ugria. Nüüd haarab Välis-Eesti Ühing sihte, mis mahutavad terve meie rahva ühise püüde parema tuleviku ja omakultuuri süvendamise poole. Rahvas on siis tugev, kui kõik tema liikmed, ka need, kes elavad merede taga, ikka ja alati tema liikmeks jäävad. Ei ole ilmas kallimat kui oma kodumaa, neid Homerose öeldud sõnu kannab iga väliseestlane oma hinges. Mida enam väliseestlased oma südamega kodumaal elavad, seda tugevamana ja väarikamana võime meie püsida hõimurahvaste peres. Kõik eesti rahva laialipillatud liikmed peavad selleks omavahel liituma, et siis omakorda ühineda tema sugurahvastega tugevaks soomeugri hõimuks. See annab meile jõudu ja elutahet, kogu soomeugri rahvaste paremaks tulevikuks.

Iga väliseestlane pühitseb eelolevat hõimupäeva sama soojusega, kui meegi kodumaal. Kokku hõimurahvastega on meid ligi 20 miljonit. Meie väikerahvas, keda pole arvult kahtegi miljonit, ei tohi seda kunagi unustada, ja see kohustab meid seda üksmeelsemalt ja kindlamalt liituma. Peame oma hõimudega kokku hoidma, nendega jõukohaselt kaasa töötama, sest ühiselt moodustame rahvaste peres juba rühma, millega peab arvestama.

Välis-Eesti Ühing usub, et hõimupäeva pühitsemine leiab aset kõigis väliseesti seltsides ja koondistes ja kohapeal olevate hõimuliikmete osavõtul.

Väliseestlased ja Välis-Eesti Ühing on alati hõimuõle soojalt kaasa elanud. Selles on meile kõigile nii palju ühist ja siduvat.

Ka eelolevaks hõimupäevaks, saates oma tõsise tervituse, loodab Välis-Eesti

Ühing ja usub hõimupäeva heasse kordaminekusse ja tugeva soomeugri rahvaste hõimu uuestisünnisse.

Välis-Eesti Ühing.

Hõimupäevil peeti suure pidulikkusega. Eriti suur oli vaimustus noorsoo keskel. Üle maa kõigis koolides peeti hõimu aktusi ja kõigis linnades korraldati pidulikke hõimu õhtuid.

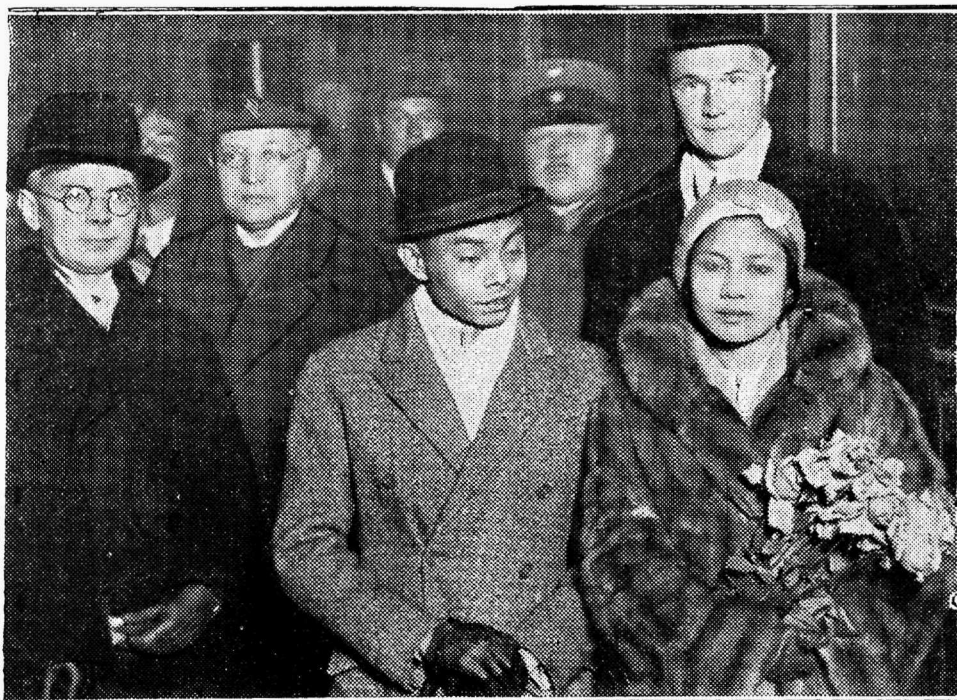
Tallinnas peeti hõimu õhtu „Estonia“ avaras ja kaunis kontsertsaalis, kus ette kantid tervitused Ungarile, Soomele, ja Väliseestlastele.

Tormiliste kiiduavalduste saatel kandis ette Välis-Eesti ühingu abiesimees hra notari J. Kristelstein alljärgnevat tervitust väliseestlastele, mis raadio kaudu edasi anti ilmaruumi, kust siis väliseestlastel avanes neile radiokaudu saadetud tervitusi vastu võtta:

„Eestlased, kes viibivad väljaspool kodumaad laiali üle kogu maailma olgu ajutiselt või alaliselt ja keda meie, kodumaalased, nimetame, väliseestlasteks, kujundavad enesest ligi kolmandiku kogu Eesti rahvast. Seda tähelepanu väärivat osa meie rahvast teritab kodumaa eestlaste poolt Välis-Eesti Ühing tänasel teisel hõimupäeval. Välis-Eesti probleem on oma ulatuselt suur ja keeruline ja selle probleemi lahendamiseks ei ole meie suutnud veel palju korda saata, kuna Kodu-Eesti ülesehitamise töö pole meile selleks palju aega jättnud. Väliseesti liikumine on alles veel noor. Siin peavad eestlased kadestama teisi rahvaid, nende hulgas ka meie suuremaid hõimurahvaid, kelle juures emigreerunud rahvaliikmete organiseerimine hästi läbi viidud. Välis-Eesti liikumise algatus on välja läinud väliseestlaste eneste hulgast. Alates 1928. aastast juhib Välis-Eesti liikumist Välis-Eesti Ühing. Vaatamata sellele lühikesele ajale on Välis-Eesti Ühing suutnud enese ümber koondada Välis-Eesti sõpradena parimaid jõude kodumaalt ja väliseestlaste hulgast. Ühing on kujunenud selleks loomulikuks keskkohaks, mille kaudu väliseestlased ja nende organisatsioonid hoilavad alal omi sidemeid ko-

Sündmusi kodumaalt.

Detsembri alul külastas Eestit Afganistani kuninga vend prints Mohammed Aziz-khan, keda kujutab meie pilt Tallinna sadamasse saabununa. Prints Eestis viibimise ajal sõlmiti Eesti-Afganistani sõprusleping.

Novembri keskel külastas Eestit Siiami kuninga vennapoeg prints Aditya of Jumbhor (keskel) ühes oma abikaasa, printsess Bobkoeniga (vasakul). Meie pilt kujutab neid vaksali saabunuina.

dumaaga ja soetavad ning kõvendavad si-
demeid ka eneste vahel. Välis-Eesti liikum-
mine, sellega ka Välis-Eesti ühing ei taot-
le mingisuguseid poliitilisi sihte, vaid te-
ma tegevus on juhitud rahvuskultuurilis-
tele, sotsiaalsetele ja majanduslikele ala-
dele. Majanduslikel alal on liikumise
üheks praktiliseks sihiks: K o k k u j u h-
t i d a üle terve ilma laialipaisatud ühe-
suguse elukutsega eestlasi, selleks, et nad
üksteisega tutvuksid ja üksteisele võiksid
olla kasulikud ning anda neile oma orga-
nite kaudu moraalset ja kui vajalik ka
materiaalset toetust.

Välis-Eesti liikumise ja Välis-Eesti
ühingu ülim püüe on välismail asuvaid
eestlasi ja nende sugu eestlusele alal
hoida. Väljarännanud eestlased, elades
välismail võõraste rahvaste keskel, eriti
nende järeltuljev sugu, kalduvad kaotama
oma rahvust ja asurahva hulka sulama,
eriti siis, kui see on suurrahvas. See sü-
nib sagedasti selles alateadvuses, et väi-
kerahvas kui seesugune ei suudagi midagi
korda saata, mis kogu inimkonna kultuuri
seisukohalt tähelepanu väärrib. See arva-
mine on aga täiesti ekslik. Ilmasõjale
järgnenud rahvaste enesemääramise ja
väikerahvaste iseseisvuse ajajärk on näi-
danud, et rahva massis iseenesest veel ei
peitu see jõud, mis loob kultuuri väärtusi,
vaid rahva intelligentsuses ja tüseduses,
milliseid omandusi aga väikerahvad, eriti
Eesti on suutnud suurel määral üles näi-
data. Praegu üle kogu ilma levinud ma-
jandusline depressioon on küll vajalikuks
teinud teatava ümberorienterumise ning
majanduslike ja poliitilise ühenduse otsi-
mise üksikute riikide, niihästi suur- kui
väikeriikide vahel, kuid see ei riiva milgil
kombel väikeriikide ja rahvaste kultuuri-
list iseseisvust. Sellepärast ei tarvitse
ühelgi eestlasel välismaal pead norgu
lasta ja oma rahvust salgama hakata, rah-
vust, mida pole murdnud pimedam orja-
aeg ega ägedamad ümberrahvustamise kat-

sed, vaid julgesti esineda väikese Eesti
rahva liikmetena, kõrgel hoides eestluse
lippu, ja oma lapsi õpetades armastama ja
lugupidama oma rahva keelest ja meelest.
Jõuame meie niikaugele, siis tõuseb meie
rahvuslik uhkus, siis peavad ka teised
meist lugu ja siis ei kao Eesti rahvas.

Kuid erilise tähtsuse väliseestlaste suhtes
omab hõimuliikumine, kuna välismaa-
del üksikute hõimurahvaste liikmed eriti
kokku peavad hoidma, et koos moodustada
jõudu, millega ka nende asukohtades ol-
lakse sunnitud arvestama. Sellepärast,
väliseestlased, ühinedes esmalt eneste vahel,
otsige ühendust hõimurahvaste liik-
metega, nende seltside ja ühingutega, suu-
remal määral kui see seni sündinud, tut-
vuge nende keelega ja kultuuriga, eriti
tutvuge meie suuremate hõimude ungar-
laste ja soomlastega. Välis-Eesti ühing
loodab, et hõimupäevad tulevikus ka Vä-
lis-Eesti seltsides ja kus need puuduvad,
eriti selleks ellukutsuvates hõimukoondis-
tes ning koosolekutel pühitsemist leiavad
ja et 1933. aastal Tallinnas peetava üld-
laulupeo ajaks kavatsatud üleilmlise väl-
liseestlaste kongressiks koguneksid Tal-
linnasse ka hõimurahvaste esindajaid.

Kui siis ühinevad hõimud koduriikides
ja välisriikides, siis moodustavad Soome-
Ugri rahvad jõu, mis võib julgesti vastu
astuda teistele maailma valitsevatele jõu-
dudele.

Peale tervituse esines rida kodumaa
paremaid kunstnikke ettekannetega.

Kontsertosale järgnesid tervitused Soome
saadiku A. Vuorimaa'lt ja Ungari
konsulilt Dir. M. Rauvalt.

Lõpuks anti raadioteel saalis olijaile
edasi Helsingi üliõpilasmajast Soome hõim-
uaktus, millele jätkus kontsertosa.

Nii möödusid hõimupäevad 18. ja 19.
okt. 1930. a. hea kordamineku ja vaimus-
tuse tähe all.

G. P.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Välis-Eesti Ühingu informatsiooni koosolek Riias 3. dets. 1930 a.

Välis-Eesti ühingu juhatuse ülesandel korraldati naaber-vabariigi pealinnas asuvatele ühingu liigetele ning ühingule kaasa tundvatele Riia eestlastele informatsiooni koosolek. Tuldi kokku Riia Eesti Hariduseltsi osakonna ruumesse saatkonna majas, Skolas iela nr.

Olid ilmunud saadik E. Virgo, konsul Mölder, viimane neist on Riia-Eesti haridus- ja abiandmise seltsi esimees, ühingu liikmed: B. Rupner, A. Rosenfeld, K. Vares ning peale selle hra Verendel ja teisi. Sõbralikul vestlusel teelauas andis V. E. ühingu abiesimees J. Kristelstein informatsiooni ühingu senisest tegevusest ning tutvustas koosolejaid ühingu ülesannetega ning tulevaste töökavadega, varustades ühtlasi koosolejaid vastava kirjandusega ning kinnitades koosolejatele rinda väliseestlaste märke.

Muu hulgas kõneldi kavatsusest Riiga, kus suurem väliseestlaste koonduse punkt, asutada Välis-Eesti ühingu osakond. Asjasse suhtusid koosolekul viibijad Riia eestlased väga soojalt, eriti soojalt tundsid asjale kaasa Eesti saadik E. Virgo ning konsul J. Mölder, kes ka asutamiskoosoleku kokkukutsumise lahkesti eneste peale võtsid. Otsustati eeltöödega kohe alustada ning ühingu juhatust paluda esitada lepingu kava, mil alusel osakond töötada võiks.

Koosolejad avaldasid arvamist, et sarnased informatsioonikoosolekud, kuhu võiks tulevikus suuremal arvul osavõtjaid kutsuda, ka edaspidi ühingu propageerimiseks vajalikud on.

J. K.

Berliini Eesti Seltsi juubel.

Neil päevil pühitses Berliini Eesti Selts oma 20-dat aastapäeva. Pole huvitusetu heita pilku seltsi saamisloosse, tema tänapäeva elukorda ja muredesse.

Ühel ilusal augustikuu pühapäevalisel õhtupoolikul 1910. aastal istub kümme-kond eestlast Treptovi pargis haljal murul (Saksamaal pole keelatud pargis murul istumine) arutades küsimust, kas ei tuleks luua mingisugune keskkohht Berliinis asuvate eestlaste koondamiseks, et säilitada paremini eesti meelt ja eesti keelt, lugeda kodumaa lehti, korraldada üksikuid pühapäevaseid retke ja anda nõu ning juhatusi uustulnukutele orienteerumiseks ilmalinnas. See mõte leidnud tulist pooldamist ja samas otsustataksegi asutada seltsi

põhikirja koostamisele, et luua seltsile ka seaduslikku alust. Sellest koosolekust on muuseas osa võtnud hra M. Martna oma tütre ja pojaga, üliõpilane Keskküla ja trükikojaomanik Talvik. Kindel alus pandi seltsile 21. augustil 1910. a. asutamiskoosoleku näol, sellest koosolekust võttis osa aga juba ligi 20 Berliini eestlast.

Sellest päevast alates on selts (sel korral ühendus) truult oma kindlaks-võetud sihte taotlenud, olles paljudele eestlastele võõrsil soojaks koduks ja nõuandjaks, ühtlasi ka kohaks, kus võib avaldada omi mõtteid emakeeles.

Ka mitmekesiseid katsumisi on seltsil tulnud üle elada, nii mõnigi kord on olnud tuli kustumisel, kuid ometi on

Berliini Eesti Seltsi juhatus. Pahemalt paremale: Riemer, Eckbaum, Kipasto (esimees), Rubel ja Kivi.

tulnud jälle tuulehiil ja löönud leegi uuesti lõkkele. Visa nagu eestlase hing.

Eristlik hoogu on märgata iseseisvuse ajal. Selts on reorganiseeritud 1922. aastal, võttes oma sihiks luua tihedat kontakti kodumaaga, anda siinviibivaile eestlasile võimalusi ühiseks eestimeelseks kokkupuutumiseks.

Praegu loeb selts oma liikmeid üle 50. Siinjuures pole huvitusest märkida, et Berliinis on umbes 100 eestlast ja kokku üle 200 eesti kodaniku. Seltsil on omad ruumid Lütsov-Ufer 15/16, milliseid kasutatakse igal neljapäeva õhtul koosviibimiseks. Koosviibimised on omalt laadilt mitmekesised: peetakse referaate, vesteldakse, musitseeritakse ja loetakse eesti ajalehti. Suvel aga korraldatakse pühapäeviti väljasõite Berliini ümbrusse, vabasse loodusse, kus mängitakse palli ja lõbutsetakse. Selts omab ka oma eestikeelse raamatukogu, abikassa ja „Eesti kodu“ fondi.

Pole huvitusest lasta silmade eest mööda seltsi elu arvudes, nii on käesoleval aastal korraldatud igapäevaelalisi koosolekuid 31, kokku 541 osavõtjaga,

pidu vabariigi aastapäeval 72 osavõtjaga, 15 pühapäeval on nauditud vaba looduse mõnu ja referaate korraldatud 4. Riigikogu esinduse külaskäik mais 1930 on olnud seltsile pidupäevaks, külaskäigust osavõtjad on omad nimed sellekohasesse raamatusse mälestuseks jätnud. Veel on vastu võetud Tartu üliõpilaskonna ekskursiooni seltsi esimehelt. Ka mitmel üksikjuhul on Berliini Eesti Selts ja seltsi tegelased nõu ja abiga olnud valmis aitama siiasõitnud suguvendi.

Meie iseseisvuse saavutamiselgi on püütud kaasa mõjutada, nii saadetud vastava sisuline kiri Ameerikasse ja jagatud mitmekesist informatsiooni. Berliinis on peetud mitmeid tutvustamisõhtuid Eesti üle.

Berliini eestlased peavad omavahel tihedat kontakti. Jääb soovida elujõulisele saarekesele ulgumeres palju jõudu oma tänuväärsete sihtide saavutamisel.

Välis-Eesti ühing omalt poolt ei saa rõõmu avaldamast ühe meie suurema ja aktiivsema Eesti seltsi juubeli puhul ja soovib jõudu ning edu edaspidiseks tööks.

New Yorgi eestlasi veetmas week-endi hr. Viidiku farmis.

Eesti seltsi tegevus New Yorgis.

Asutamisel majapidamise kooperatiiv.

„Ühendatud Eesti Selts“ New Yorgis on vahepeal muutnud oma nime „Eesti Hariduse Seltsiks“, kuna sihid ja püüded on jäänud endiseks. Nime muutuse on tinginud kuuldavasti riiklikud soodustused hariduseltsidele.

Ruumide küsimus on seltsil endiselt päevakorras. Ajutiselt leiti ulualust Kristl. Naisnoorte Ühingu ruumides Lenox Ave ja 124 tän. nurgal, kus iga neljapäeva õhtul koos käiakse. Loomulikult ei saa selts kuigi palju oma suurest tegevuskavast teostada ühe õhtuga nädalas. Sellepärast on uuesti elavamalt päevakorda kerkinud oma maja muretsemise küsimus. Selleks asutab selts kooperatiivi, mille ülesandeks osatähtede müügi teel kapitali kogumine seltsimaja ostmiseks või ehitamiseks. Maja kooperatiivile on valitud ajutine juhatus, kuhu kuuluvad hrad J. Preast (esimees), A. Valdman (abiesim.), M. Tuling (kassah.), Ed. Derrik (sekr.) ja V. Reip. Ajutise ju-

hatuse ülesandeks on väljatöötada kooperatiivi põhikiri ja kodukord ning lasta kooperatiivi inkorporeerida.

Suve jooksul selts palju tegevust ei avaldanud. Harilikult korraldati suvel ühi-seid väljasõite rohelisse. Ka tänavu suveks valiti vastav „pikniku“ toimkond, kuid soodsa väljasõitu koha mitteleidmisel ja osalt ka toimkonna ükskõiksuse tõttu ei saanud „piknikkudest“ asja. Selle asemel korraldasid aga väiksemad omavahelised grupid omal käel õige elavalt väljasõite küll mere-randa, järve äärde või lihtsalt maale kuhu-gi farmi.

Rohkem elavust avaldas seltsi spordi-osakond, kes korraldas suvel ühed võistlused. Ka asuti jalgpalli komando koostamisele. Varemini on Eesti jalgpallil olnud Ameerikas hea edu, mis Eesti nime tutvustamisele palju kaasa aidanud. Eesti jalgpalli komando oli üks aasta kõige tugevam New Yorgis, kaotades mitte ühtegi võistlust

ja omandades suure karika. Selle tõttu seis-
 sis Eesti nimetus iga esmaspäeva hommi-
 kul New York „Times'i” spordiosakonna
 veergudel.

Õige elavalt oli seltsil koondumise alg-
 päevadel kavas oma pühapäeva kooli asu-
 tamine, millise mõtte õhutamaks oli A.
 Pranspill, kuid vastavate õppejõudude mit-
 teleidmisel on asi ajutiselt soiku jäänud.

Organisatsioonis annab end ikka veel
 tunda vastolu noorte ja vanade vahel. Kui
 noored organisatsiooni juhtimisele pääse-
 vad, hoiavad vanemad end kõrvale ja vas-
 tupiidi. Süüdi on teatud määral noored, kes
 vanade tegelaste tööd küllalt ei hinda ja
 ühendavat silda ei püüa leida. Õeldakse
 vahest vanemate tegelaste arvel teravusi,
 mis ütlemata võiks jääda. Vanemaid tegela-
 si omakorda iseloomustab liigne õrnatunde-
 likkus ja teatud määrani ka üleolevus. Noo-

red peaksid aga siiski vanemate tegelaste
 tööd ja vaeva rohkem hindama, kes ilma
 mingisuguse omakasu piidlikkuseta oma
 aega ja tööd seltskonna tegevuseks ohver-
 danud. Peaks meeles pidama vanu tegelasi
 nende tähtpäevadel ja igapäevaste teeneid jääd-
 vustama, unustades kõik isiklikud vastolud.
 Sest pidagu silmas noored,
 et ka neist saavad kord va-
 nad tegelased!

New Yorgi Eesti Haridusselts on üle saa-
 nud juba suurematestki vastoludest ja lahk-
 helisid. Jääb soovida, et vastastikune
 heatahtlikkus ja väiklustest kõrvalhoidmine
 üle aitab ka sellest kauakestunud lõhest
 noorte ja vanade vahel.

Hinnakem noori, kelle töö
 veel ees, kuid hinnakem ka
 vanu, kelle töö juba tehtud!
 R.

Grupp New Yorgi eestlasi pühapäeval väljasõidul
 mere äärde Hunters' Islandi.

Ringvaateid välismaalt.

Eestlased Kalifornias.

Nagu igalpool laias maailmas, nii elab ka Kalifornias kaunis palju eestlasi. Nende täpset arvu on võimata öelda, kuid umbkaudse arvestuse järele võiks neid seal olla 4000 inimese ümber, meie konsul M. Cofferi arvates. Suurem osa sellest eestlaste hulgast on Kaliforniasse asunud viimase 12 aasta jooksul. Eriti rohkesti oli rändajaid 1920. a. ümber ja varemalt, mil Euroopa oli revolutsiooni keerises, kõikjal oli ähvardamas tööpuudus ja näljatont. Kellel vähegi oli võimalik, see valis tee Ameerikasse, kus sissepääs tol ajal oli hoopis vabam, kui ta seda on praegu. Üht peab aga mainima ja nimelt seda, et vanemaid eestlasi, kes seal näit. üle 25 aasta elanud, on koguni vähe ja nende arvu tohib umbkaudselt hinnata 200 inimese peale. Suurem osa Kalifornias elavaid eestlasi teenib ülespidamist igasugu füüsilise tööga. Enamuse neist moodustavad põllutöölised, kuid on ka käsitöölisi, sadamatöölisi jne. Vanemate eestlaste hulk on rohkesti ärimehi, kes varanduslikult päris kindlale järjele on jõudnud.

Praegu on Kalifornias ainult üks Eesti selts: Estonian Society of Southern California, Los Angeles P-o-Box nr. 1532. Sellel seltsil on liikmeid 150 ümber. San Francis-

kos elavad eestlased kavatsesid lähemas tulevikus ka seltsi asutada.

Mis üldiselt Kalifornia oludesse puutub, siis peab ütleva, et need palju ei erine P.-Ameerika ühisriikide üldoludest. Statistilised andmed kõnelevad küll, et üldine elustandard on Kalifornias veidike kõrgem kui teistes osariikides, kuid töötingimused on üldselt samad, mis igalpool ühisriikides. Kuid et viimastel aastatel tööjõu pakkumine alatasa suureneb, siis on palganormid viimastel aastatel tagasi läinud.

Paljud on Kaliforniasse väljarännates omale sihiks seadnud seal ärilist tegevust alata. Mitmed on aga sellega kogu oma varanduse kaotanud, kui ei ole tabanud õiget sihti, või pole äritegemiseks võrastes oludes olnud küllaldaselt kogemusi. On ju arusaadav, et nagu igalpool maailmas, nii ka Kalifornias üks ettevõtte end hästi tasub, kuna teine mitte sugugi. Kõik see on rippuv muidugi äri kindlusest, ning alusest, millel ta seisab. Peaasi aga, millega kõigil Kalifornias olevatel ettevõtetel arvestada tuleb, on ülisuur võistus ja kui nad seda ära kannatada suudavad, siis on nad elujõulised.

Herman Täht.

10. 11. 30.

Kiri Kanadast.

Tulevikumaa Kanada ühe ränduri vaatevinklist*).

Sedapuhku töötasin samas ümbruskonnas, kus elas vabadussõja kangelane admiral Pitka — Vanderhoofi jaama läheduses. Maapind on hea, kui teda harida põllumaaks. Täiesti mustamulla maa. Kuid praegu kõik see maa on igavese metsaga

*.) Käesolev kiri, mis toodud küll tervikuna, on väljavõtteid Kanadas elava eestlanna proua P. kirjadest ja annab pildi eestlaste elust ja ränduri meeleolust.

kaetud. Hiiglapuud, et annab päris sirgeks ajada, kui näeb latvu. Mr. Pitka pidas siin laualõikamise tööstust, kuid oli hädas, sest puudus turg. Pole raudteed. Suuremad ostjad on indiaanlased. Kuid Sellegipärast iga uus rändur läheb huviga kõige enne sinna. Aga himustab kohe põgeneda, kas või selsamal ööl. Kuhu? Tundmata maa, raha otsas. Töö lootus on seal niisama, kui taeva ja maa vahel rippumine — ei ela, ei koole.

Elukallidust on, kuid ei ole vist ka huvitusega nimetada produktide hindu: suitsetatud sealihä 60 c. nael, lambaliha 40—20 c. nael, või 50—55 c. n., leib (valge) 10—15 c. n., kuivatatud Soome pruun leib 20 c. n.; kalad — Salmon kala 20—18 c. n., Kannu salmon 20 c. peale, sama hind siial, teised kalad mõni cent odavam. Suhkru nael maksab 7—8 c. Kartuli kott maksab \$ 1.50, poes 2 c. nael, kapsapea 10 c. Kana-munade hind on õige kõikumine, — keskmiselt 60 c. tosin. Kanad \$ 1.00 ja enam. Kalku-nid \$ 2.00 ja rohkem. Kalkun on ju siin maistoit.

Eesti farmereid on kõige enam Albertas, Baronsi ümbruses. Nad on sinna enami-jagu kõik välja rännanud Krimmist. Mineval aastal pühitsesid 25-a. Kanadas elami-st. Ka elavad seal need perekonnad, kel-lest sai Ed. Viide algallika oma jutustu-sele „Prohvet Maltsvet.“ See isik on küll juba surnud, kuid tema lapsed ela-vad ja peavad farmi.

Väljarännates siia peaks igaüks üles-seadma kaks küsimust: kas rännata välja rahaga, ehk rännata raha teenima. Vii-mane on tähtis selleks, et mitte huupi min-na, et minna ja oma närviikava viimased peensused pühendada Kanadale.

Eestlasi on leida peaaegu igas osariigis. Neid on Albertas, Ontarios, Montrea-lis, Galgonis, Port-Arturis jne. Kes rän-daks huvireisi tagamõttel, neile võib soo-vitada ilusamate ja huvitavamate kohtade-na Quebec, Montreal, Toronto, Glagar ja Ottava. Kõige huvitavam koht on siiski Ontario provints, kus suurem eestlaste ringkond Nipigon, kui ka Port-Artur on vaatamise väärt.

Kolasin metsas ringi terve nädala. Mul ei olnud juhus näha seekord karusid ja hunte. Metssiga nägin — küll ajas okkad püsti. Oli lust vaadata. Järvekaldal met-samajake — kasemetsasalus — taevalik. Silm ulatab ümber, peened eksivad saared

järves, mets — ürglik, kaljud. Kõrkjad järves, pardid . . . Päikesetõus, — loojene-mine, üksikud kirvehoobid . . . püssipauk . . . Tuul — lainevoog, kodumaa igatsused . . . mälestused minevikust . . .

Õhtul lugedes lehte . . . Hauane vaikus. Või kui torm pääseb vallale . . . Taevataat, vabas looduses on ilus elada, kuid mitte võõrsil!

*

Alberta. Lage. Vaata kui kaugele silm ulatab . . . põld, nisu, mustav maa. Sageli koledad põhjatormid. Olin kokaks seal. Et põllud laialdased, siis on ehitatud köögiks midagi laiaroopalise kaubavaguni sarnast. Rattad all. Seis on magamisruum, samuti köök vajaliste ruumidega. Teine vagun meestele puhkamiseks. Aga kui tõsis torm . . . vappus vagun (car) nii, et hiim hakkas. Mitu korda mõtlesin: kas lähen nariga pliidi peale, või tuleb pliit minu voo-disse?

Päike kõrvetab keskpäeva ajal nii, et ära näita nägu. Öösel aga mata end mit-me teki alla, nagu oleksid need viimased verelibleid läinud kehast matkama.

Hiljuti sadas rahet. Terad olid kana-muna suurused. Rahe peksis nisu, aiavilja, külm tegi kevadel ka omajagu hävitustööd — ja nii paljud farmerid ei saanud mitte midagi. Hävitatud nisu tuli ära põletada. Farmeril, kus teenisin, oli 2600 hektaari maad, kuid seemet ta järgnevaiks aastaks ei saanud. Kellel oli kõrgem maa, see sai vilja. — Sellest siis tuleb, et farmidel läheb kõik tagurpidi: Kes ostab farmerilt maad? Rahamees paneb raha mujale. Aga emigrant, kes tuleb, see imestab ja igatsseb Kanada mustamulla maad! . . .

Meile pakuti esimesel aastal Saskatche-vanist maad, kuid me põgeneme enne siit, kui teade tuleb. Ma siia eluks ajaks elama ei järe. Võõrsil rändamisega omab inimke-se, mis kodus tumedaks jääb.

Tuntud väliseestlasi.

August Kippasto.

Pühitseb 15. jaanuaril oma 50-a. sünnipäeva.

Berliini tuntumaid eestlasi Aug. Kippasto sündinud Tartus 15. jaanuaril 1881. aastal majaomaniku pojana. Kasvas üles osalt talutares, hiljem, vanematega uuesti linna asunud, jälle Tartus.

Koolis käis endises Oru ja Tartu linna väikses seminaris. — Ametit õppis kullasepp Kolk'i juures, ning töötas hiljem mõne aasta Escholzi juures. Iseseisvana töötama hakkas 1902. aastal.

Tartus oli õige mitmes seltsis liige. „Vanemuise“ chitusest võttis elavalt osa. Olles

tegev Eesti Põllumeeste Seltsis ja Tartu Eesti Käsitöölise Seltsis, oli ka mõni aeg juhatuse liige. — 1914. a. asus Moskva ja töötas kaasa sealses Eesti Seltsis, olles hiljem seltsi juhatuse liige, kuni Seltsi tegevuse lõpetamiseni enamlaste poolt. 1921. a. asus Tallinna. Töötas riigikassa ja Eesti Panga juures asjatundjana. Oli Eesti Reisibüroo asutavaid liikmeid. Oli tegev liige ka Tallinna Meeste Lauluseltsis. — 1926. a. asus Berliini, kus järgmisel aastal liikmeks astus Eesti-Seltsi, olles 1928. a. Berliini Eesti Seltsi esimees.

Pr. E. Mutt.

Pr. Eugenie Mutt on New Yorgi Eesti peakonsuli kol. Victor Mutt'i abikaasa. Proua Eugenie Mutt, sündinud Parts, on pärit Saaremaalt ja üles kasvanud Rõõsa mõisas, mille rentnikkudeks ta vanemad olid — isa pärit Viljandimaalt, seega põline „mulk“ ja ema Pärnumaalt, seega põline „junnlane“. Oma alghariduse sai pr. Mutt oma vanematelt kodus, kusjuures ta lapsena ära õppis korraga kolm keelt — eesti kui emakeele ja vene ning saksa keele. Pärast õppis ta mõnda aega tütarlaste koolis Kuressaares, kust ta 1908. a. Peterburi 8-klassilisse naisgümnaasiumi edasi õppima saadeti. Selle lõpetas ta 1911. a. kuldau-rahaga. Samal aastal astus ta Peterburis keiserlikku pedagoogika nais-instituuti, kus ta ajaloo-filoloogia fakulteedi täieliku viie-aastase kursuse 1917. a. lõpetas. Samal aastal abiellus ta kol. Mutt'iga. Eesti vabadussõja kestes viibis väeliinil mehe juures. Oli Tartu linna naisgümnaasiumis ajaloo õpetajaks neli aastat, 1919—1923. a. Ameerikasse tuli mehega 1924. a. Siin on ta terve rea kõnesid ja loenguid pidanud ameeriklastele ja eestlastele ainetel, nagu

Eesti, Eesti naine, Eesti laps, Eesti ajalugu, Eesti muinasilm jne. Ka „Ameerika eestlase“ asutamisest ja sellele kaastöö tegemisest võttis ta elavalt osa. Peale selle on ta vana kodumaa ajakirjanduses pikemaid kirju Ameerika elu-olu üle avaldanud. Laialist tähelepanu äratas pr. Mutt'i loeng Ameerika eestlaste üle esimesel väliseestlaste kongressil Tallinnas 1928. a. See oli esimene tuumakas teaduslik Ameerika eestlaste elu-olu arenemise ülevaade.

Et Ameerika vaimlise eluga ennast ligemalt tutvustada ja inglise keelt paremini kätte võita, õppis ta Columbia ülikoolis ja sama ülikooli juures asuvas õpetajate college'is ajalugu, kasvatusteadust ja sotsioloogiat kaks aastat, 1924—1926.

Pr. Mutt oma vagusa, tagasihoidliku iseloomuga on seda tihedam ja sügavam tööline. Ta käsitab oma ainet ettevaatlikult, objektiivselt — teaduslikult.

Eriti aga kriipsutame alla ta sulest ilmunud ingliskeelset Eesti muinasjuttude kogu, mille kohta meie käesolevas numbris kirjutus teisal.

Andres Pranspill.

Üks neid väliseestlasi, kes kauase välismaal elamise järele siiski jäänud soojaks kodumaa poolehoidjaks ja eriti agaralt kaasa tunneb ka Välis-Eesti liikumisele, on kahtlemata Nev-Yorgis elav puusepp — ajakirjanik Andres Pranspill.

Hra Pranspilli elulugu on õige mitmekeesine ja kirju. Eestist lahkus ta 1909. a. mereväe velskerina. Selle järele teenis Inglise ja Ameerika laevadel madrusena. 1910. aastal asus elama Ameerikasse, kus 1914. a. sealse keskkooli lõpueksami tegi ja Columbia ülikooli astus, kus mitu aastat edukalt õppis ja ülikoolilt isegi stipendiumi sai. 1917. a. õppis New-Yorgi kõrgemas koolis õhtukursustel (City College) kriminaaloloogiat, loodusteadust ja kirjandust. 1921. a. õppis Nev-Yorgi seaduse fakulteedis. 1919. a. tegi tüürimehe eksami ja oli lühikest aega laeval tüürimeheks. Sotsialistlikus ja töölislikumises juba üle 12 aasta tegev olnud, on kirjutanud palju töölistküsimustega ühenduses olevaid artikleid ja pidanud kõnesid.

Mäletavasti oli A. Pranspill see, kes mõni hea aasta tagasi tegi algust esimese „Välis Eesti“ nimelise albumi väljaandmisega. Suurekaustaline album kriidipaberil

rohkete piltidega ei olnud seotud sisukohaselt küll ainult Välis-Eesti küsimustega, kuid oli siiski heaks meeletuletuks eestlastele välismaal, kellel sidemed Kodu-Eestiga nii paju arenenud polnud kui nüüd. Nägus väljaanne võeti aga suurepäraselt vastu Ameerika ajalehtede poolt. Arvustusi kirjutasid paljud tüsedad ajalehed, muuseas päevaleht „World“ (tiraash 600.000 eksempl.), peale selle veel „Star“, „Brooklyn Daily Eagle“ ja Columbia ülikooli päevaleht „Spectator“. Pranspill kavatses veel välja anda teist albumi numbrit, mille kogu trükk määratud väliseestlastele. Peale selle on hr. Pranspill tundud veel oma suure väljaande „Ameerika antoloogia“ läbi, mis teatavasti ilmus Carnegie instituudi toetusel.

Ajalehile kirjutab hr. Pranspill juba üle 10 aasta ja on palju kaasa aitanud oma artiklitega Eesti tutvustamiseks Ameerikas. Praegu on ta lähem kaastööline „World’ile“, kus ta artiklid ilmuvad allkirjaga juhtkirja osas ja on oma meetodi poolest populaarse Tiibuse Jaagu kirjade laadilised. Peale Eesti ajalehtede teeb hr. Pranspill kaastööd veel Pariisi, Ungari Mehhiko, Hispaania ja India ajalehile. Ajakirjanduslikku tegevust õppis hr. Pranspill Columbias.

Aliide Tulk †

Mäletan aegu, kui tegutses veel elavalt New Yorgi Eesti Muusika Klubi laulukoor, kus ta oma elava ja elurõõmsa iseloomuga üldisele ettevõtlikkusele aitas palju kaasa. Mäletan neid rohkearvulisi väljasõite rohelisse, kus A. Tulk oli väsimatuid laulu algatajaid ja lauljaid. Kõlas siis võõral pinnal vaimustatud kodumaa laul, mis mõnelegi tõi sügava koduigatsuse rinda ja pisarad silma. Kuulatasid üllatunult võõradki. Mäletan toda momenti Hudsoni jõel, kus laulukoor rahvaga täidetud laeval väljasõidult pöördus koju. Oli juba pime. Vabadussammas keset Hudsoni hõõgas endast saladuslikku valgust ja hoidis kõrgel põlevat tungalt. Mustendavast veest särasid vastu miljonid New York City tuled. Ja meelestub, kuidas siis tasapisi puhkes laul:

Isamaa hiilgava pinnalta,
Vaatsin päikse palge peale. . .
Laul paisus, kasvab. . .
Tammed müüridel tugiksa,
Kaljurahnud seinä katteks. . .

Käratsev rahvas jäi surmavaikseks. Kõik näod pöördusid lauljaile. Kuid need olid süvenenud laulusse, ei näinud ega kuulunud midagi peale endi, kuni laulu lõppedes puhkesid tormilised kiiduavaldused.

Mäletan, et kolleegi laulu algatajaid oli A. Tulk, kes teisigi laulma õhutas ja tõreles, kui need kurtsid väsimuse üle.

Ja nüüd on ta varisenud võõraste mulda, nagu teatab kurb sõnum. Õnnetu juhus. Lahtiinustatud gaas omas korteris on lõpetanud edasipüüdva inimese elu tema 29. eluaastal.

„Puhka rahus võõras mullas“, oli pärg pealkirjaga Eesti Haridusseltsilt. Jah, puhka rahus, miljonite linna masinate, liikumise ja elu muusikas! . . .

Mäletavad A. Tulki vististi kodumaa-lasedki. 1928. a. sõitis ta ühes teiste N. Y. Eesti Muusika Klubi liigetega Eesti üldlaulupeole. Hiljem esines „Estonia“ teatri saalis iseseisva kontserdiga, mis sai hea arvustuse osaliseks. Eriti mõjus tema hingestatud südamlük esinemine ja suur häälematerjal.

Laulu alal oli A. Tulgil tehtud suur töö, kuna ta juba aastaid end täiendas New Yorgi muusikakoolis. Esines sageli eestlaste peoõhtul ja ka iseseisval kontserdil.

A. Tulki leiab suur New Yorgi eestlaste tuttavate ringkond, kui ka kõik end. New Yorgi Eesti Muusika Klubi liikmed, kelle viimane soov kajastub lillepärja lindil:

„Puhka rahus, laululind!“

Ed. R.

Eesti muinasjutud Ameerika lastele.

Neil päevil ilmus järgmine ingliskeelne raamat müügile lastekirjanduse turul Ameerikas (ja ka teistes inglis keelt rääkijates maadel):

MUTT, EUGENIE (1892), FAIRY TALES FROM BALTIC SHORES, FOLK-LORE STORIES FROM ESTONIA, valitud, tõlgitud ja adapteeritud Eugenie Mutt'i poolt (kes oma eessõnas muuseas ütleb: „Olen Eesti muinasjuttudest püüdnud neid valida, mis on kõige iseloomustavamad Eestile ja millel ei ole liig tunduvald teiseid muil mail. Peale selle, silmas pidades, et valitud jutud on lastele määratud, olen ma valinud neid jutte, mis on Eesti laste seas kõige populaarsemad... Kohati on ingliskeelne tekst otsekohene Eesti originaali tõlge, kuna jälle mõned jutud on edasi antud vabalt ja kohati vähe muudetult, mõned on lühendatud, mõned juttukäigu momendid teisendatud ja ümber korraldatud, kuid vaim ja iseloom on algusest lõpuni alles hoidud...“) 129 juttu, illustreeritud Jeanette Berkovitz'i poolt Philadelphia, USA. 1930. 382 lk. Iluköide lõuendis, hind \$ 3.50

*

Eesti oli endisse Vene tsaaririiki nii ära peidetud ja varjatud, et temast ei väljasega sisepool Vene riiki peaaegu midagi ei teatud, ega kuuldud. Mäletan kord Peterburis üht Vene õpetajat, kes pärast tutvustamist päris mu rahvuse järele ja siis, kui seda nimetanud olin, jäme-naiviselt küsis: „Estontsõ, kas need ei ole mitte mõni „inorodtsheskii narodets“ Kaukaasias?“ Et küsija mälu vähe värskendada, küsisin ma omakord: „Kas teie ei mäleta elementaarõpperaamatutes arutlust: estõ, kurõ, livõ...?“ — „O, da, estõ, teie aga ütlesite: estontsõ! Estõ, neid tean ma küll, elutsevad Valges Venes, vist Vitebski kubermangus, — aga, mis amet on teil siin Peterburis,

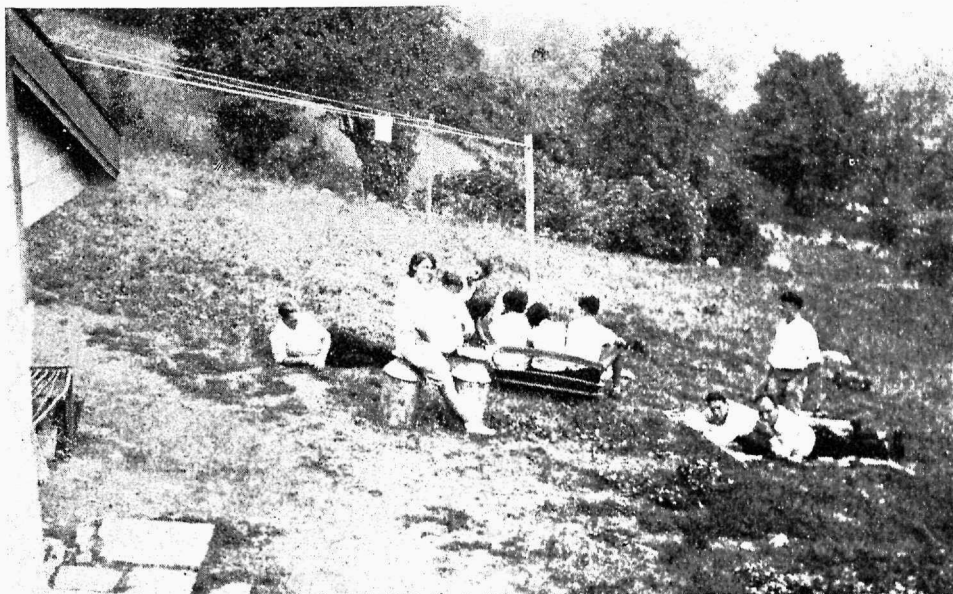
või mis asja pärast teie siin olete?“ — pööras mu liiaks uudishimuline uus tuttav jutu järsku teisale, nii et ma ei saanudki enam eestlasi paigutada õigesse kohta ta geograafiliste teadmiste salves.

Kuid pärast ilmasõda pääsis Eesti Vene peidust ja ilmus maailma ajaloo areenile, just kui mõni vastseit sündinud, tuli-uus rahvas. Vabadussõja ajal ja ka Eesti iseseisvuse esimestel aastatel ilmus arutihti sõnumeid Eestist Ameerika ajalehtedes, isegi tähtsamate muudatuste üle Eesti valitsuses. Viimaste aastate jooksul aga ei ilmu, ei Eestist, ega ka teistest Balti riikidest peaaegu enam mingisuguseid teateid siinsetes lehtedes, isegi ka niisuguste rahvusvahelise tähtsusega suursündmuste kohta, nagu Rootsi kuninga ja Poola presidendi külaskäigud, kommunistide terrori-tööd ja nende suurprotsessid jne. Näib, nagu oleks vaba Eesti kas iseennast Läänemere rüppe ära peitnud, või on teda maha matnud mõni teine maa selle läbi, et ta sõnumeid Eestist muude ilma ja muust ilmast Eestisse kinni peab, tsenseerib ja manipuleerib oma eriliste huvide ja kavatsuste ülesannetel.

Needki sõnumed, mis harva Balti riikidest siia tulevad, on arvatavasti teel teinekord nii ära segatud ja veiderdatud, et nad osutuvad päris narruseks. Samuti sisaldavad Eesti lehtedes ilmuvad sõnumid ja kirjutused Ameerika kohta väga sagedasti asju, mida keegi siinsetest elanikkudest uneski pole näinud.

Agaa uued riigid, nende hulgas Eesti, vajavad ju hädapärast populariseerimist — tõsist, positiivset populariseerimist — muil mail ja eriliselt just siin Ameerikas.

Silmaspidades eeltähendatud äpardust sõnumitega Eestist ja ka seda asjaolu, et Eesti on ikkagi uus riik ja veel vähe tuntud ja et Eesti ja Ameerika vahel on mää-

Ameerika Ühendriikide eestlaste week-end mägestikus (eestlase Lacht'i farmis). Käsil parajasti kartulite koorimine.

ratu Atlandi ookean ja ka kahekordne rida teisi vanemaid maid, on arusaadav, miks Eestist veel nii vähe teatakse Ameerikas. Siinsetes ajalehtedes tuleb ikka veel ette, et Eestit Lätiga ja Lätit Leeduga ära segatakse, isegi ka Balti Balkaniga. Seda viimast segadust aitasid omal ajal kaasa Vene n. n. „valged“, kes Balti riikide Vene alt lahtipääsemist oma kõnedes, loengutes ja kirjutustes alati ja igalpool Venemaa balkaniseerimiseks kirusid (mida eriliselt prof. Miljukov tegi).

Väljammisest sellest Eesti tutvustamise hädavajadusest Ameerikas, on pr. Mutt oma suure töö kavatsenud ja teostanud. Raamat on küll laste jaoks kirjutatud, kuid teda loevad ju ka laste kasvatajad, õpetajad, raamatukoguhoidjad ja peaaesjalikult ka lastevanemad. Ameerika perekonnas on traditsiooniks, et raamatut lastele valitakse kas mõne tunnustatud lastekasvatuse autoriteedi soovitusel, ehk ka omaenese heaksarvamisel, pärast raamatutisuga tutvumist kas raamatukogus ehk kaupluses. Ka on viisiks, et vanemad loevad lastele raamatust ette, ehk jälle laps jutustab vanematele loetava sisu, pärast ta lugemist.

Laste lugemist kodus, peale kooli õppetöö, kultiveeritakse Ameerikas iseäralise rõhuga.

Sellega siis osunevad Eesti muinasjutud Ameerika perekondades Eestiga tutvumise jäädavaks ja tugevaks ning kõige kaugema ulatusega abinõuks. Kuid kõne all olevat tööd ei tule ju mitte ükski Eesti, vaid ka Ameerika huvide seisukohalt vaadelda. Eesti muinasjutud on elavad, rikkaliku „plotiga“ (sündmustikuga) ja täis luulelist fantaasiat, ning kui niisugused, kasvatavad ja rikastavad nad laste ettekujutuse võimet. Ent elav, kiire ettekujutus ongi ju inimese vaimu ülem ehe ja jõud nii elu maitsemises, kui ka töös ja muus igapäevases askeldamises. Seega siis tasub Eesti oma võlga Ameerikale. Ma aga ei mõtle siin mitte rahalist võlga, vaid koguni muid asju, nagu Gulf-Stream'i soojust, mida Ameerika Loode-Euroopa maile saadab; kartul, tubak, kurgid ja mõned teised populaarsed taimed, mida Euroopa Ameerikast on algeliselt saanud; pesuvann, aurulaev, elektrivalgus, telegraaf, telefon, kino, mootor, automobiil, raadio, lennuk ja kas või ka YMCA ning isegi poksimine —

kõik on alguliselt pärit Ameerikast. Ja mis on Eestil selle vastu Ameerikale anda? Muidugi mitte raha. Seda Eestil ei ole ja seda Ameerika ei vajagi. Milles on aga Eesti rikas ja Ameerika vaene? Peale õlikivitööstuse, — muinasloomingus, vanavaras — folklooris. Võib julgelt oletada ja andmetel seda tõendada, et Eesti on folkloori poolest kõige rikkam ja suurem rahvas maailmas. Ja millega rikas, sellega helde — tõde, mida ka pr. Mutt'i raamat näitab, olles heldeks, kauniks ja ülikasulikuks annetuseks kasvavale Ameerika noorsoole; ja seega siis kogu Ameerika rahvale.

Suurt ja kordaläinud rõhku on pandud raamatu välimusele, et Eesti folkloori pidulises ja lugupidamist äratavas rüüis Ameerika lugejatele esitada. Õnneks on kordaläinud leida ühte suuremat ja soliidsemat lastekirjanduse väljaandjat äri Ameerikas, nagu seda on The Penn Publishing Company, Philadelphias, kes kõrgeväärtuslist klassikalist lastekirjandust välja annab.

MUINASJUTUD.

Suure hoole ja piinlikkusega on pr. Mutt muinasjutte valinud, selleks Eesti folkloori tundjatel Eestist nõu küsides ja samal ajal ka silmaspidades Ameerika lastekasvatuse ja laste hingeelulisi iseäraldusi.

Valituteks on osunenud järgmised 29 muinasjuttu: 1) Rüütli poeg — The Son of a Knight; 2) Kullaketrajad — Goldspinners; 3) Pakase kingitus — The Gift of Eather Frost; 4) Vaderiks käimine — Standing Sponsor; 5) Metsavanad — The Forest-Father; 6) Hundi loomine — The Creation of the Wolf; 7) Maa-alused — The Goldmakers; 8) Mere pulm — The Sea-Wedding; 9) Tohter ja tohtripoiss — The Wonder-Doctor and His Servant; 10) Koit ja Hämarik — The Dawn and the Sunset-Glow; 11) Emajõe sündimine — The Birth of the Mother River; 12) Tontla mets — The Wood of Tontla; 13) Helde puurauja — The Tender-hearted Wood Cutter; 14) Hundi söök — Wolf's Food; 15) Kuurvalgel vihtlejad neitsid — The Bathing Nymphs; 16) Kivialuste ristitütar — The Goddaughter of the Rock-Fairies; 17) Veealused — The Water Dwellers;

18) Kuidas seitse rätseppa Türgi sõjas käisid — How Seven Tailors went to War in Turkey; 19) Rohkesti tasutud heategu — Good Deed Rewarded; 20) Teispool Tulemerd — Across the Sea of Fire; 21) Seenekuld — Mushroom-Gold; 22) Imelik peegel — The Magic Mirror; 23) Põhjamaa konn — The Northern Frog; 24) Tark talutüdruk — The Clever Peasant Girl; 25) Suur Peeter ja Väike Peeter — Tall Peter and Short Peter; 26) (Väljavõte Kalevipojast) — Kalev and Linda; 27) Rikas vend ja vaene vend — The Two Brothers; 28) Pilli-Tiidu — Tiidu the Musician; 29) Rehepapp ja Vanapagan — The Rehepapp and Vanapagan.

Alguses olnud pr. Mutt'il küll kavatsus kõiki jutte tõlkida täpselt, Eesti algupärase võimalikult ligi hoides. Niiviisi tõlgitud jutte kirjastajatele näidates, selgunud aga kohe, et viimased sõna-sõnalisele tõlkele vastu seisnud, sest et sõna-sõnaline tõlge teeb paratamatult keele raskeks ja hapraks, kuna ka mõned täpselt tõlgitud kohad Ameerika lugejatele päris arusaamatuteks osunevad. Nii tuli pr. Mutt'il tahes ehk tahtmata osa jutte vabalt tõlkida, kohati neid muuta ja siin ning seal sisuliselt ümberkorraldada, aga ikkagi nii, et Eesti algupärasuse suun, vaim ja iseloom alles jääd. Pean ütleva, et jutud, raamatu kasvatuslist ülesannet silmaspidades, ei ole sarnase käsitamise läbi oma väärtusest mitte kaotanud, vaid ennemini võitnud. Ja siis veel: kõnesolev raamat ei ole ju mõni folkloori kui niisuguse käsitus, vaid ta on ühe rahva folkloori adapteerimine ja rakendamine teise rahva kasvatuslise ülesande.

Tõlke keel on õige, ilus ja voolav — high English. Haruldaset hästi on õnnestunud eesti keele idioomide mõtte ja varjundi edasiandmiseks kohaste ja tabavate inglise keele idioomide leidmine. Tõlkijal on korda läinud ka seotud ridades või salmikutes Eesti rahvalaulu iseloomu teatava piirini edasi anda, ilma et inglise keel selle all kannatanud oleks. Arvan, et see raamat oleks väga soovitavaks ja kasulikuks lugemismaterjaliks ka inglise keelt õppijatele Eestis, nii koolis kui kodus. Eestis aga tuleks

see raamat odavama väljaandena kirjastada, selleks Penn Publishing Company'lt luba muretsedes, sest raamatu käsikiri on viimase omandus ja ta kirjastamise õigus Ameerikas patenteeritud (copyrighted) nimetatud company poolt.

Oma kuue leheküljelises eessõnas annab pr. Mutt kokkuvõtlikult seotud kujuka pildi Eesti rahva geograafilisest asupaigast, arenemise ajaoost ja Eesti folkloori iseloomust ning rikkusest. See tuumakas eessõna on juba iseenda ette palju väärt lugejale, kellel varem Eesti kohta teadmised puuduvad.

ILLUSTRATSIOONID.

Raamatus on üle poolesaja illustratsiooni, nendest kaheksa värvides ja lehekülje suuruses. Illustratsioonid esinevad laste pildi kunsti kõrge väärtusega ja nendes kujutatakse tabavalt tähtsamaid momente juttudes. Oma üldilme ja motiivide poolest on illustratsioonid õieti rahvusvahelise maa-guga. Nendes võib tunda Vene, Saksa,

Skandinaavia, Hollandi ja isegi Hispaania mõjusid, Ameerika mõjust muidugi rääkimata — isegi Ameerika merevähk on sattunud Emajõe sündimise loo illustratsiooni. Kuid Eesti vanema aja rahvuslised motiivid on illustratsioonides domineerivalt esikohal — isegi Saaremaa õlekatusuga külaelamu ja kiviaed ei puudu nendes, rahvariietest, ornamentidest, tornidest, kaevudest jne. rääkimata.

*

Kõike kokku võttes — raamatu sisu, ta keelt, illustratsioone ja peajasalikult seda ülesannet, mille täitmiseks ta loodud on — peab tunnistama, et see raamat Eesti kirjanduslist suurt saavutust Ameerikas tähendab. Eesti rahvas ja valitsus võlgnevad ta eest erilist tänu pr. Mutt'ile ja The Penn Publishing Company'le. Kas tohin, kui Eesti rahva liige, loota, et tänuavaldus neile nende paljuväärtuslike teene eest Eesti kasuks peaaegu realiseerub asjakohasel viisil või teel?

P. S.

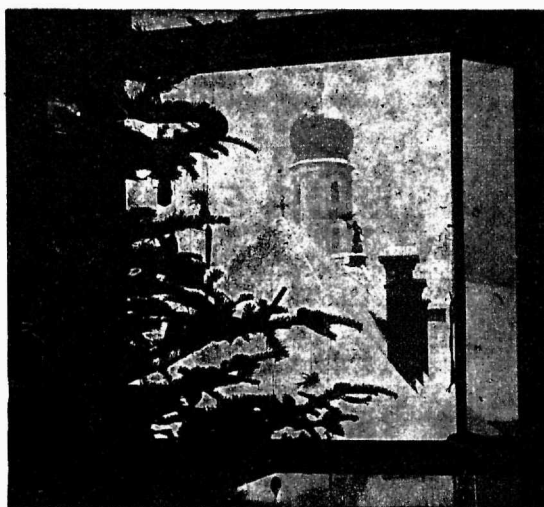
Karistuse kõvendamine seadusevastase välja rändamise eest Itaalias.

Aastal 1909 3. nov. väljakuulutatud seaduse järel oli väljarändamine Itaaliast ilma valitsuse lubata keelatud. Parlamendi poolt hiljuti välja antud uus seadus (28. Legislation, 1. session, 1929/30. nr. 556) kõvendab tublisti karistust seadusevastase väljarändamise eest.

Nii karistab uus seadus 50- kuni 1000-liirilise trahviga neid väljarändajaid, kellele väljarändamiseks küll pass on antud, kes aga ei ilmu kontrollülevaatusse, nagu seadus nõuab. Seadusevastasele väljarändamisele avatlemise eest on karistus viis aastat türmi ja 6000 liiri rahatrahvi. Isikud, kes omakasu saamise pärast väljarändajatele dokumente muretsevad, näiteks välismaiseid töölepinguid või kutsekirju, karistatakse kuni kuuekuulise vangistusega

ja peale selle veel kuni 1000-liirilise rahatrahviga. Väljarändamisele kohustuse ehk propaganda eest, kas lendlehtede ehk iga-suguste muu väljaannete läbi, on kuni kuuekuuline karistus ja rahatrahv kuni 3000 liiri. Uus seadus karistab 100 liiriga ja kuni kuuekuulise vangistusega neid, kes väljarännata tahtjaile valeinformatsiooni annavad, ehk avatlevad teel olevaid väljarändajaid teisele maale minema, kui neil ette kavatsatud oli.

Uus seadus võimaldab vastutavatele valitsusasutustele kõvema ja tihedama valve vahemeeste ja transporteerimise firmade seadusevastase tegevuse üle väljarändamise asjus, muuseas ka nende isikute seadusevastase väljarändamise üle, kes alla 18 a. vanad.

Jõuluhommik

Foto: A. Merimägi

„Välis-Eesti Ühingu“ informatsiooni koosolek 17. okt. 1930 a.

17. okt. 1930. a. pidas Välis-Eesti ühing oma järjekorrase informatsiooni koosoleku Tallinnas, Seltskondlise maja ruumes.

Kõnega esines ühingu liige hra Georg

Meri teemil: „Muljed teekonnalt Ameerika.“ Oma ülevaatlisku ja sisukat kõnet täiendas referent Ameerika reisult kaasa võetud ülesvõtetega ja ajakirjadega.

Meremeeste rahasaadetised.

Välis- ja teedeministeeriumil on teoksil seaduseelnõu, mis kergendaks meremees-tele rahasaatmist kodumaale. Uue loodava korra järele meremehed saaksid saata kodumaale raha ilma saatekuludeta. Kõiki rahasaadetisi, mis ületavad 25 krooni, võib

ära anda Eesti konsulaatidesse, kust see riigi kulul adressaadile kätte toimetatakse. Saadetised alla 25 krooni ei käi selle soodustuse alla. Soodustus pole ka maksev laevaomanikkudele.

*
* *

*Kõigile Välis-Eesti Ühingu liigetele, Almanaki lugejatele ja kaastööl-
listele ja kõigile suguvendadele kõigil ilmakaartel, soovime uueks aastaks
raugemata jõudu, püsivat edu ja parimat õnne. Toimetus.*

O.-ü. „Kodukäsitöö“

Tallinn, Kullasepa tänav nr. 9, kõneleht 430-77.

Eesti rahvuslikud käsitööd: vaibad, sohvapadjad, lauakatted, spordimütsid, sallid, kindad, jakid jne.

Agendid: Pariisis — R. Morel, 6 Place Constantin-Pecqueur; Londonis — C. E. Mc Coy, 22 Great Castle Str.; New Yorgis — Eesti Peakonsulaat, 1860 Broadway.

Vajatakse uusi agente.

Vajatakse uusi agente.

VÄLISEESTLASED!

Saatke teateid suguvendade ja oma elust, aidake luua üleilmist sidet!

TEID TÄNAB **V.-E. ÜHING**

Vastutav toimetaja Ed. Riismann.

Tegev toimetaja E. Jalak.

Toimetus: W. Ernits, J. Jaik, G. Poom.

Väljaandja Välis-Eesti Ühing, Tallinnas, V. Posti 7, notar J. Kristelsteini kontor. Postkast 100.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1930.

